

י"ד אדר תשפ"ה לפ"ק

{דף היומי ביום שב"ק סנהדרין פ"ח}

דברי תורה לפרשת כי תשא ולפורים

הקריאה
דעיקרא

אורחות
חיים

סיפור עיל
הפרשה

אמרי קודש
בעקרא

פנינים
קדים

ר"ת	בעקרא	מוצ"ק	הדה"נ	ירושלים
7:04	6:42	6:24	5:11	ירושלים
7:01	6:39	6:26	5:26	בני ברק
7:03	6:41	6:25	5:17	חיפה
7:02	6:40	6:26	5:26	אשדוד
7:03	6:41	6:25	5:10	בית שמש
7:03	6:41	6:26	5:28	קרית גת
7:03	6:41	6:24	5:19	נוף הגליל

חצי, כל עוד לא נתחבר לכלל הציבור, וע"י תרומת השקלים מתאחדים כל החצאים לשלמים ולשלמות. והוסיף שלכך הסמיכו חז"ל את מצות מתן השקלים לאיסור כלאים, לרמוז כי אע"פ שעל האדם למצוא לו חבר (קנה לך חבר) ולהתחבר לאחר, כדי להיות שלם - עליו להיות זהיר להתחבר רק למיני ולחבר הטוב והכשר, וביותר להזהר מהתחברות לחבר שאינו הגון, כי אז כלאים, שאסור ונידון לשריפה ולכילוי. ואפשר להסמיק לרעיון זה את דברי חז"ל באבות (פ"ב מ"ב) אמרו להם צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם, רבי יהושע אומר חבר טוב, ובמקביל בצד השלילי על השאלה איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם אומר רבי יהושע חבר רע. (הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד ז"ע)

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל וגו', לכפר על נפשותיכם. (ל, טו) קשה מדוע לא ירבה העשיר אם ירצה, ונראה דקיימא לן דמחנה צבא הבא לעיר ורוצים ממון, אם באו רק מחמת ממון, אז צריך העשיר לתת כפי ריבוי נכסיו והדל ימעט כפי כספו, אבל אם באו להרוג נפשות אלא שיקחו כופר נפש ממון, אז יד כולן שוה, והעשיר והדל יתנו סכום שוה, וזה שאמר הכתוב, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט, וקשה מדוע יהיו כולן שווין, לזה אמר לתת את תרומת ד' לכפר על נפשותיכם, ומכיון שהוא לצורך נפשות על כן כולן שווין. (מדרש יבנות)

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. (ל, טו) יש לרמוז, עשיר נקרא במצוות ומע"ט, ודל זה העני במצוות ובמעש"ט, והתורה"ק הזהירה שהעשיר במצוות ומעש"ט לא ירבה; שלא יתגאה ח"ו... 'והדל לא ימעט', שלא יפול ח"ו בעיני עצמו, ולבא לידי עצבות ח"ו, ויאמר מה שווים המצוות שאעשה, ע"ז הזהירה התורה... כי מצווה אחת יקרה ונכבדה לפני הקב"ה, שיכולה להכריע את כל העולם לכף זכות.

ואתה דבר וגו' אך את שבתותי תשמורו וגו'. (לא, יג) פירש"י אך שאינו דוחה את השבת. והנה הרמב"ן טען דאך משמע דבא למעט במצוה זו עצמה. שמדבר ממנה דהיינו "שבת" ולא ממצוה אחרת "מלאכת המשכן"; עוד י"ל לפי מה שפירש"י בפ' בראשית [ב, ב] בפ' ויכל אלקים ביום השביעי ר"ש אומר בשר ודם שאינו יודע עתו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש וכו', ואף שלמדו חז"ל [יומא פא:]: מקרא דצריך להוסיף מחול לקודש מ"מ אין עליו חיוב מיתה וכתר ואולי גם במלאכת המשכן שאינו דוחה את השבת היינו דוקא שבת עצמו, אבל לא היו צריכין להוסיף מחול לקודש, והיינו דכתיב אך את שבתותי תשמרו דהיינו שביתת הש"י שהיה בלי הוספה.

לדעת כי אני מקדשכם. (לא, יג) ודרשו חז"ל (שבת י, ב) אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה לך והודיעם, יש להבין אומרם ז"ל "ושבת שמה", מאי נפק"מ במה ששמה שבת לענין זה שהיא מתנה טובה. וכתב ויש לבאר עפ"י דברי האר"י ז"ל (עי' שער הגלגולים הקדמה כ"ג) אשר שורש הנשמה והחיות של כל דבר שבעולם הוא שמו, וראיה לזה אמר הבעש"ט הק' ז"ע שבשעה שאדם ישן אם יבוא איש אחד ויזכיר שמו של זה הישן יתעורר מיד, והיינו טעמא כיון שאותיות שמו הם שורש נשמתו, ע"כ ע"י שמזכירין ומעוררין את שורש נשמתו יתעורר ויקוץ משינתו מיד. וכן הוא ביום השבת, שהשם 'שבת' היא שורש קדושת השבת, אשר על כן כשמזכירים השם 'שבת' ממשכיכם בזה קדושת השבת, ולכן האופן הראוי איך לעשות הכנה לשבת הוא, שבכל פעולותיו שעושה יאמר בפיו שהוא "לכבוד שבת", כי ע"י הזכרת השם שבת ימשיך קדושת השבת על אותו חפץ. ולכן יש להזכיר תמיד שם "שבת", הן בערב שבת והן בשאר ימי השבוע, שמזכירים תמיד את השבת במה שאומרים היום יום ראשון בשבת היום יום שני בשבת וכו', כי ע"י הזכרת שם שבת

כי תשא את ראש וגו' ונתנו איש כופר נפשו לה' וגו'. זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש וגו' מחצית השקל תרומה לה'. (ל, יב-יג) ענין מחצית השקל הוא, לרמוז כי עיקר עבודת האדם היא לשעבד מחשבות לבו וכל חושיו וכחותיו ותנועותיו להש"ת, ועליו לעשות התחלת העבודה, אבל גמרה הוא בידי הש"ת, על דרך בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עזרו לא היה יכול לו (סוכה נב:), וכן אמרו ז"ל (שבת קד:). הבא ליטהר מסייעין אותו. נמצא, שהאדם אין צריך לכפרה כי אם על מה שלא התחיל כלל להיכנס בגדר העבודה, כי אלמלי היה מתחיל ובא ליטהר, אזי היה הקב"ה גומר את המלאכה. הרי שעבודת האדם היא רק מחצה, וכדי לכפר על מחצית זה, מה שלא נכנס לבחינת 'מחצית' כלל, על כך אמר: "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל" וגו'. ומפרש הכתוב למה צריך כפרה רק על המחצית כי "מחצית השקל" - כלומר המחצית השנייה, דהיינו הגמרה היא "תרומה לה", כי אי אפשר בכח אנושי לגמרו כלל, כי אנא בשרא והוא נורא (ע"פ קידושין פא.). ולכן הדגיש הכתוב ואמר: "ונתנו איש כופר נפשו" - כלומר, בעבור היותם איש ולא מלאך, על כן צריכים ליתן כופר נפשו, ודי במחצית השקל, כאמור. (י"טב לב)

זה יתנו. (ל, יג) איתא בגמ' (ירושלמי שקלים א, ד) כמין מטבע של אש הראה לו הקב"ה למשה מתחת כסא הכבוד ואמר לו כזה יתנו. רמז ע"פ דאיתא בגמ' (פסחים קד.) איזה בנן של קדושים דלא ידע בצורתא דמטבע ומקשה התו' למה נקרא בנן של קדושים ומאי ראייה הוא על אבותיו אשר היו קדושים ומתריצין מאחר דלא ידע כו' מסתמא גם אבותיו היו קדושים ע"ש. י"ל כוונת דבריהם דהנה הצדיק הגמור בוודאי גם בגלגול ראשון היה צדיק גמור והגלגול ראשון נקרא אב לגלגול שני זה שנתגלגל עתה (עי' שעה"פ פר' יתרו). וזהו כוונת התוספ' מאחר שלא יודע עתה בצורה כלל גם אבותיו הוא הגלגול הראשון ג"כ היה צדיק והטעם כי הצורה של המטבע היא מכבה אור נשמת האדם כאשר יבין מדעתו אם נותן דעתו על המטבע נכבה אור השכל ממנו. לזה אמר השם הטוב כזה יתנו דהיינו שיתנהגו עם כספיהם כזה שהוא אש מתחת כסא הכבוד דאש שורף ואש מחמם דהיינו אם ח"ו מתנהג בכספו שלא כהוגן אז שורפתו ואם מתנהג כשורה בצדקה בלב שלם וגו"ח אזי המצוה הזאת מגעת עד כסא הכבוד ומחמתו מגיע לעונג רב בזה ובבא אמן. (נועם אלימלך)

זה יתנו כל העובר על הפקודים. (ל, יג) שיתנו המדרגת 'זה', שיוכלו לעמוד לפניו ולשרת פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו. "כל העובר על הפקודים", רצ"ל כל מי שעבר על מצות ופקודין דמרא ולא היה יכול לעבוד במדרגת 'זה'; ישוב ויתן מדרגת 'זה' על ידי "מחצית השקל בשקל הקדש". דהנה היצר הרע רוצה להדיח את האדם מעבודת השם ברוך הוא וברוך שמו, באמרו: הלא אתה הרבית לפשוע, איך תוכל לעבוד אותו. לזה אומר הכתוב: "מחצית השקל", שידמה בעיניו שהוא במשקל מחצה על מחצה כמאמר חכמינו (קידושין מ:). לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי כו', ובמצוה אחת מכריע את כל העולם כולו לכף זכות, ובעבירה אחת להיפך חס ושלום. (עבודת ישראל)

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש וגו'. מחצית השקל תרומה לה' וגו'. (ל, יג) במשנה (שקלים פ"א מ"א) באחד באדר משמיעים על השקלים ועל הכלאים. בזמן שבית המקדש היה קיים, היה כל אדם מישראל חייב ליתן, "מחצית השקל" למקדש בכל שנה, לצורך קרבנות ציבור, מפרשי התורה נותנים טעם לענין מחצית השקל - ללמדנו שכל אדם מישראל הוא רק

יכולים להמשיך שורש קדושת השבת על כל מעשינו - [ומבאר כמה תנאים אין תועיל הזכרת שם שבת, שהוא ע"י הכנעה ותשובה]. ומבאר בזה מה שאמרו רז"ל (שבת יב, א-ב) שבשבת אומרים לחולה שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, רצ"ל שע"י זעקת השם "שבת" ממשיכים רפואה, וזה יועיל לו **מלזעוק**, כי על ידי הזכרת שם שבת מעוררין קדושת השבת שהיא "צרורא דלעילא דביה חיי כולא", וע"י **הרפואה קרובה לבוא**. וזהו שאמרו **מתנה טובה יש לי וכו' ושבת שמ"ה לך והודיעם**, רצ"ל שתודיע להם שהאופן איך מקבלים המתנה היא ע"י שיאמרו השם שבת, שבזה יומשך מהשפעת קדושת שבת כל דבר טוב. (אהבת שלום)

מחלליה מות יומת כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא וגו' (לא, יד) קשה מה נתינת טעם הוא זה דמשום שהעושה בה מלאכה יכרת על כן מות יומת. ונראה דהנה קשה למה ממתין את המחלל שבת, והלא פיקוח נפש דוחה שבת, ומשמע שנפש מישראל חשוב ביותר מן השבת, ולמה ימות המחלל השבת. אך הענין הוא כי המחלל שבת נפשו נכרתה משורש החיים למעלה, וממילא הוא גברא קטילא שאין ערך לחייו, והשבת חשוב ממנו. וזה שאמר הכתוב, מחלליה מות יומת, וכי תימא ידחה פיקוח נפש את קדושת השבת ויפטר המחלל, לזה אמר כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש, וא"כ כבר הוא גברא קטילא, ואין דוחין שבת מפני מות. (הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעיבו ז"ע)

וישמרו בני ישראל את השבת כו'. (לא, טז)

בו יבואר הגמרא (שבת קיח:) אילמלא שמרו ישראל שתי שבתות כו'. כי הנה כשאדם שומר שבת כראוי ונכון אז מזה השבת יש לו חיות ושפע על כל השבוע בכדי לעבוד את ה' כל השבוע וכשאדם עובד את ה' כל השבוע אז בשבת הבאה קל בידו לשמור כראוי וכן לעולם יתנהג כך ועל פי זה יתורץ הקושיא שבמקום אחד אמרו אלו שמרו ישראל שבת אחד (ירושלמי תענית פ"א ה"א) וכאן אמר שני שבתות כי העיקר הוא שבת אחד וכששומר שבת אחד אז עובד את ה' בלב טהור כל השבוע ומחמת זה קל לו לשמור שבת שני כראוי ונמצא העיקר הוא שבת אחד כי על ידי שבת אחד ישמור שבת שני בקל וכן לעולם וזהו הרמז בפסוק ושמרו בני ישראל שישמרו שבת אחד לעשות את השבת זה שבת שני ששמירת שבת שני יבוא לו בקל וזהו ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת. (קדושת לוי)

וישמרו בני ישראל את השבת לדורותם וגו'. (לא, טז)

לעתיד, ומלאה הארץ דעה, שיהיה דעת שלם וגדול, יהיה האהבה ויראה בתכלית השלימות... אמנם, הקדים הקב"ה לישראל מתן שבת, לפי שהדעת הגדול ישיגו לעתיד, והוא תענוג גדול, ודרך משל, הנותן מתנה גדולה לחברו, אם לא הודיעו תחילה, אלא יתן לו פתאום, יתבהל דעתו מלקבל, ולכן הנותן... צריך להודיעו תחילה... כן הוא ע"ד משל, לעתיד יהיה יום שכולו שבת, תענוג תמידי... לכן נתן השבת שהיא מעין עולם הבא... שירגילו עצמם לקבל התענוג אח"כ, וזהו מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ר"ל, שגנוזה לעתיד, ושבת שמה, הוא יום שכולו שבת... לך והודיעם, ר"ל, ע"י השבת שאתן להם, הוא הודעה למה שיהיה אח"כ, שלא יהיה התענוג פתאום, אלא בהדרגה. (מאור עינים)

וביום השביעי שבת וינפש. (לא, יז)

פירשנו בעזרת השי"ת כי שמעתי מדקדק הרב האיש האלקים קדוש ר' ישראל בעל שם טוב ז"ע למה אנו אומרים זה בתחילת השבת, שבת וינפש כדרש הגמרא וי אבדה נפש די לזה בשעתה במוצאי שבת, וידוע מה שתיירץ הוא ז"ל להוסיף לנו אהבה ושמחה משבת קודש בזכרנו כי אחרי כן תפסיק הנשמה יתירה הגדולה של שבת (וע"ז ידע להעריך כל רגע של קדושת שבת) כאשר האריך במשל ומליצה. ויש לומר עוד הפירוש כן הוא דאמרו רז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד כוכבים כדור אנוש מוחלין לו, וכן אמרו המתפלל ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר, והנה יש לדקדק היה לו לומר וי נאבדה הנפש וכמו שדקדק בזוהר בזה אך הפרוש הוא כיון ששבת וי אבדה נפש שהנפש אבדה את הוי, שאין עוד וי לנפש כי נמחלו מכל עונותיו כנ"ל, ולפי זה ניחא שאנו אומרים זה בתחילת שבת. (הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע)

שבת וינפש. (לא, יז)

אמר ר"ל נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם בער"ש ולמוצ"ש נוטלין אותה הימנו, ולפיכך מובא בחז"ל שכיון שהנשמה היתירה מסתלקת במוצאי שבת, לכן מברכים בהבדלה על הבשמים, כדי להשיב קימעא את הנפש בתענוג הנשמה היתירה. ובתוספות דנים אם גם ביום טוב ישנה נשמה יתירה, והקשו התוס' ממה נפשך, אם אין מברכין על הבשמים בהבדלה של מוצאי שבת לחג, משום שגם ביום טוב

ישנה נשמה יתירה. מדוע, אפוא, אין מברכים על הבשמים בהבדלה של מוצאי יום טוב לחול? ויש ליישב דברי התוס': דלעולם גם ביו"ט ישנה נשמה יתירה, אלא שהיא אינה מסתלקת במוצאי החג, שהרי שלא כשבת שהיא קבועה וקיימת וקדושתה באה לה מעצמה, יו"ט "ישראל קדשוהו לזמנים", וקדושה הבאה ממעשה עצמי אין אפשרות לסלקה, כי אם נשארתי היא לעד. (שפת אמת)

וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו וגו' כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו. (לב, א) תיבות "מן ההר" הן לכאורה שפת יתר, שהרי למה נפקא מינה מאיזה מקום ירד משה, והיה צריך לומר: "כי בושש משה לרדת", ותו לא. ונראה לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (שבת פח.) על הפסוק "ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות יט, יז) - מלמד שכפה עליהם הר כגיגית, דהיינו, שהגובה ההר למעלה, והיה תלוי ועומד באוויר, לכוף את ישראל לקבל התורה. והנה, קבלת התורה נמשכה ארבעים יום - כל זמן שהיה משה למעלה לקבל הלוחות מידי הקב"ה, וכל משך זמן זה היה ההר תלוי ועומד באוויר, שמא לא יקבלו ישראל את התורה. ואחר שהגיעו הלוחות לידי משה רבינו, בזה נגמרה מעמד קבלת התורה, וחזר ההר למקומו כבתחילה, ושוב לא יכלו ישראל לחזור מקבלתם. ולפי זה נמצא, שביום הארבעים כבר ירד ההר למקומו, אך משה רבינו עדיין לא ירד למחר. ולכן, כל זמן שראו את ההר מרחף למעלה באוויר, לא היה קשה להם מדוע בושש משה לבוא, כי הבינו שעדיין לא נגמרה קבלת התורה, אבל משירד ההר וחזר למקומו, הוכיחו מכך שכבר נגמרה ונשלמה קבלת התורה, או אז התחילו לשאול מדוע בושש משה לבוא. זהו שאמר הכתוב: "וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר" שמתאחר בירידתו יותר מן ההר, שההר כבר ירד למטה והוא עדיין לא ירד, וזה היה תמוה בעיניהם, לכן אמרו: "כי זה משה האיש וגו' לא ידענו מה היה לו". (הגה"ק רבי שלמה קלוגר ז"ע)

שוב מחרון אפך וגו'. (לב, יב)

נ"ל עפ"י מ"ש בפי' ושב ה' אלקיך את שבותך. דהנה מצינו בגמ' ברכות בפ' אין עומדין דהקב"ה מתחרט על בריאת היצ"ר שנאמר אשר הרעותי. ויש להבין אמאי יש יצה"ל בעולם לא יבוא היצה"ר מעתה. אך האמת הוא כן. אם האדם מתחרט על עוונותיו ועושה תשובה שלימה אזי מתעורר כן למעלה בחי' תשובה כי כל מצוה שהאדם עושה למטה כן הוא מעורר למעלה דוגמתו כמ"ש בתפילין מנין שהקב"ה מניח תפילין וכן בכל המצוות כידוע מספרי המקובלים. וזה הפי' ששכר מצוה מצוה היינו מה שמעורר למעלה כן המצוה דוגמתו. והנה בחרטה ותשובה מעורר כן למעלה החרטה על בריאת היצ"ר שהקב"ה מלמד זכות על ישראל הבעל תשובה שעשה הדבר עבירה זו. (תפארת שלמה)

זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך. (לב, יג)

ברש"י ב"ד לאברהם ליצחק ולישראל וכו' מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול כסא של ג' רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך ק"ו לכסא של רגל אחד. וכתב מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות (ברכות לב.) דרגל אחד לאו דוקא דאדרבה לגבי זרעו של משה הו"ל כסא של ד' רגלים, דזה זכות ג' אבות שייך נמי לגביהו כו', עיין שם בח"א. ולענ"ד אפשר לפרש דזהו הכוונה בדברי משה שהוסיף ואמר (שם) ולא עוד אלא שיש לי בושש פנים מאבותי, עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים, דמה"ט גופא כ"ש שלא יועיל לו ולזרעו זכות אבות וכו' דאדרבה האבות יתרעמו עליו בכך כן נ"ל וק"ל. (פני יהושע)

זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך וגו' (לב, יג)

אל מה התכוין משה רבנו באמרו בך'. ויש לומר, דהרי לכאורה איכא למידק, כיצד ביקש באמת הקב"ה לכלות את ישראל, והלוא כבר נשבע לאבות שירבה את זרעם, ואלא י"ל דאכן גם נשבע וגזר עליהם גזירת כליה, ואולם יש לדחות זאת דמאחר דהשבעה לאבות קדמה, נימא בזה דאין שבועה חלה על שבועה, ואין לשבועת הכליה על מה לחול. אמנם מ"מ, היה אפשרות שהקב"ה יתיר את השבועה הראשונה של האבות, וממילא תחול השבועה השניה של הכליה ח"ו. לכך טען משה רבנו 'אשר נשבעת להם בך', כלומר השבועה היתה לשמך, וא"י בגמ' (נדרים כב, ב) אין נזקקין לאלוקי ישראל, וא"כ לא ניתן להתיר שבועה זו. (וצריך להוסיף, דהקב"ה סבר שהשבועה לאבות תתקיים בזרעו של משה).

אנא חטא העם הזה חטאה גדולה גו'. (לב, לא)

ולכאורה יפלא וכי משה רבינו ע"ה רעיא מהימנא יקטרג על ישראל ח"ו, והלא כמה פעמים מסר נפשו עבורם. וביותר תמוה והלא בא לבקש ולחנן פני השי"ת שימחול להם, ואדרבה היה צריך אז להקטין חטאם בכל האפשרי, כדי שיתמלא

וחומר' הוא מדת 'א-ל', מדת 'רחום' הוא 'גזירה שוה'. כי הכלל, כאשר העשיר מרחם על העני, אז צריך העשיר להשוות עצמו ולדבק עצמו בצער העני ובדחוקת העני כדי לרחם על העני, על ידי זה שמשוה עצמו לעני, ובה הוא רחמנות מן העשיר אל העני, ונמצא אז העשיר והעני הוא בשוה. וכן הוא כביכול אצל הבורא יתברך, כנאמר (תהלים צא, טו) "עמו אנכי בצרה". וזהו 'רחום' - 'גזירה שוה' כנ"ל.

ויעבר ד' על פניו ויקרא ד' ד' אל רחום וחונן ארך אפים ורב חסד ואמת. (לד, ו)
ברש"י ד' ד' מדת הרחמים הוא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב, (ר"ה יז) והקשה בתוס', קודם החטא, למה צריך לרחמים? ואפשר לומר כי לשון הגמרא הוא ד' ד' אני הוא קודם שיחטא, ואני הוא לאחר שיחטא ויעשה תשובה, ודבריהם אלו אפשר להבין, לפי דברי הנביא, אני ד' לא שנית, ואתם בני יעקב לא כליתם, רצה לומר כי אם יצוייר הפגם באין סוף היתה כליה ח"ו, אך מחמת שאני לא שנית, לכן אתם לא כליתם והבן, והיינו יען אני הוא קודם שיחטא, ואני הוא לאחר שיחטא בלי השתנות, לכך אל רחום וחונן, לכך יש אפשרות לשונו, ולפי זה מבואר גם כן, כי מעולם ועד עולם אתה אל, בלי השתנות. לכן תשוב אנוש עד דכא ותאמר שובו. (ישמח משה)

ה' אל רחום וחונן. (לד, ו)

אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם (ר"ה יז). והקשה התוס' קודם שיחטא אדם רחמים הוא צריך? אלא מובא בחובת הלכות (שער התשובה פרק ח) שאמר אחד מן הצדיקים לתלמידיו: אילו לא היה בכך חטא הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן החטא, הוא הגאווה. כי מי שסובר שלא חטא מצויה בו הגאווה, שהיא חמורה מן החטא. נמצא קודם שיחטא צריך בוודאי רחמים לכפר על גאוות הלב.

ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו. (לד, כט) "ויהי ברדת משה - כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים" (רש"י) **הרא"מ** התקשה, מה רצה רש"י לומר בהוסיפו כי היה זה ביום הכיפורים? וי"ל דמדוע באמת לא הרגיש משה רבינו שכל סביבו קורן מקרני הודו ומאיר כפני חמה, ומדוע גם יהושע לא הרגיש זאת מיד ברדת משה מן ההר, עד שהרגישו בזאת אהרן וכל ישראל? יש לפרש שהלוחות שהיו מסנפרינון, האירו אף הם וזרחו מזריחת פני משה אליהם. והיו משה ויהושע סבורים שהלוחות הם המאירים והזורחים ובאורם נראו פני משה קורנות. אבל לאחר שהטמין את הלוחות בארון עץ שעשה, ועדיין קרן עור פניו, או אז הבינו הכל כי פניו הן הקורנות ולכן יראו אהרן וישראל לגשת אליו. זהו שאומר הכתוב: **"ושני לוחות העדות ביד משה ברדתו מן ההר"**, ועל כן **"ומשה לא ידע כי קרן עור פניו"**, בחושבו שקירון האור בא מהלוחות. אמנם לכאורה היה לו לתמוה על כך, מדוע לא היה אור זה גם בלוחות הראשונות, אלא שהיה סבור כי כיוון שבעת רדתו בפעם הראשונה כבר היו עגל ומחולות, לכן לא האירו הלוחות, מה שאין כן עתה ברדתו ביום הכיפורים, שכבר נמחל אותו עוון, התנוצצו וזרחו הלוחות. הנה כי כן, הסיבה ש"משה לא ידע כי קרן עור פניו", היתה בגלל שירד ביום הכיפורים, לאחר שנמחל לעם עוונם וסבר כי בשל כך מזהירות הלוחות ומאירות. ומעתה מובן היטב מדוע הדגיש רש"י ואמר: **"ויהי ברדת משה כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים"**. (חתם סופר)

שאלתו למחול לזרע ישראל, ולא עוד אלא שהגדיל החטא ביותר באמרו חטאה גדולה. אכן כאשר ישכיל ויתבונן האדם בלבו, ידע ויבין באמת שאין לך עונש לעובר עבירה יותר גדול מן העבירה עצמה, היינו כשיתיישב בדעתו היטב מה עשה בעברו על רצון הבורא ברוך הוא וב"ש, והיוצא לו מזה שנפרד ונתרחק משורש החיים ונפל לתוך הקליפות והחיצונים רח"ל, ואז וודאי יתלבש בבושה גדולה והכנעה רבה ויתמלא רתת וזיע וחלחלה, ואז יתחרט בכל לבבו באמת על העבר, ויקבל על עצמו מאז והלאה שלא ישוב עוד לכסלה, רק ירגיל את עצמו לעשות כל מעשיו ועניניו במתון רב וישוב הדעת, אם באולי יש בזה איזה נדנדוד היפך רצון הבורא ית' שלא לעשותו, ונמצא כשחושב בלבו כל הנ"ל, אז בוודאי יש לו צער גדול מזה אין לשער על שהמרה רצון השי"ת. וזהו באמת העונש היותר גדול, כאמרם ז"ל (אבות ד, ב) ושכר עבירה עבירה, ואז אף [אם] יעשו לו באותו עת כל העונשים שבעולם, יקטן בעיניו מגודל כאב לבו. וזהו שפייס משה רבינו ע"ה את השי"ת באמרו אנא כו' חטאה גדולה, וכעת שמו ללבם גודל הפגם שעשו וההפסד רב מריחוקם משורשם הרמה בקודש, ומלאים בושה וחרטה בכל לבבם לבל ישובו עוד לעשות כזאת מה שהוא נגד רצונו ית', רק לקיים כלל הכתוב לחיים בתוה"ק בלי שום שינוי וגרעון ח"ו ונמצא שכבר יש להם העונש היותר גדול בזה שנתמלאו בושה וכלימה באמת ודי להם בזה. ולכן הם ראויים למחילה וסליחה וכפרה. וכן יהי רצון אמנו. (אוהב ישראל)

וישב משה וגו' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה. (לב, לא)

כל המפרשים הקשו למה אמר משה רבינו שעשו ישראל חטאה גדולה, וכי רצה להגדיל עונם ח"ו, הלא דרכו היה תמיד להמליץ טוב על ישראל, וגם עתה בא לבקש רחמים עליהם, א"כ למה אמר דברי קטרוג על ישראל. י"ל עפ"י משל לאדם שהיה לו סולם בחצירו, והזהיר את בנו הקטן שלא יעלה על הסולם, וכשרואה אותו מנסה לעלות על הסולם, אזי קוראו ומענישו ונותן לו הכאה על שער על דבריו, פעם אחת כאשר לא ראה האב עלה הילד כמה דרגות על הסולם ונפל ממנו עד לארץ ושבר כל עצמותיו, הנה ודאי כשראה זאת האב רץ לרפאות את בנו מבלי להביט על שער על דבריו, כי אז אין הזמן סובל להענישו, אלא למהר לרפאותו ככל האפשר. ועד"ז אמר משה רבינו **אנא חטא העם הזה חטאה גדולה**, כי הלא עון עבודה זרה חמור עד מאוד, וכאילו עברו על כל התורה כולה (הוריות ח, א. ועוד), אם כן בחטא זה נשברו כל עצמותיהם, כי הרמ"ח מ"ע מכוונים כנגד רמ"ח איברים והססה"ה לית כנגד ססה"ה גידים (זוה"ק ח"א קע, ב), לזה טען משה עכשיו אתה בא להענישם? אחרי מכות כאלה א"א לתת להם עונשים, עכשיו צריך רק להושיעם. (הרה"ק רבי יבבי מאוסטראה ז"ע)

וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת. (לד, א) ויש לבאר את פשר אריכות לשון הפסוק: חז"ל אמרו שבעת שבירת הלוחות הראשונים פרחו האותיות. ולפיכך יש לפרש שאמר לו השי"ת כי בלוחות השניים יבואו אותן אותיות שפרחו וייכתבו עליהן. לכן אין הכתוב אומר וכתבתי בלוחות, אלא **"וכתבתי על הלוחות"** - היינו אותן אותיות שפרחו וייכתבו על הלוחות, **"את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים"** - אותן אותיות עצמן מהלוחות הראשונים, אשימן בלוחות השניים.

ויעברו ה' על פניו ויקרא. (לד, ו)

הנה אמר אדמו"ר מו"ה דוב בער ז"ע כי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, אחד הם עם ה"ג מדות אלו (של רחמים. עיי' פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ו), ומדת יקל

דברי תורה מרבותינו הק' מבעלזא

וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה וגו' ועתה אם תשא וגו', (לב, לא) הנה לשון ועתה הנאמר כאן צריך ביאור, ויש לפרש כיון שראה משה רבינו כל המקטריגים עומדים מוכנים לקטרג ח"ו, לכן עשה כאשר עשה כלב ויהס כלב את העם אל משה, ופרש"י השומע היה סבור שבא לדבר בגנותו וכו' ע"כ, וכן עשה משה כאן ויהס כל המקטריגים באמרו אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, ומיד סתמו כל המקטריגים את פיהם, ולזה אמר: ועתה היינו אחר שנסתם פי המקטרג, אם תשא חטאתם וגו'.

ועוד יש לתרץ הקושיא, שהפ"י הוא דחטא הוא שוגג, וישנם שני סוגי שוגג שוגג קרוב למזיד, ויש שוגג קרוב לאונס. וזהו שהמליץ משה רבינו ע"ה בעד ישראל ואמר: אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, היינו שוגג גדול שאין בו שום נדנדוד מזיד ח"ו, אלא שהוא קרוב יותר לאונס. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה בד בבד יהיה (ל, כג) פירש רש"י ז"ל: בד בבד יהיה, אלו הארבעה הנזכרים יהיו שוין במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה. וכך שנינו: הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון "בד" נראה בעיני שהוא מלשון יחיד, אחד באחד יהיו, זה כמו זה. ע"כ. ויש לומר, ע"פ מה דאיתא בספר נועם אלימלך בענין הקטורת. דלבונה זכה רומזת לצדיק, שמלבין עונותיהם של ישראל ועושה אותם זכאים; ולא עוד אלא אפילו החלבנה, הרומזת לרשעים, (כמו שכתב רש"י ז"ל: וחלבנה מנאה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו וכו' את פושעי ישראל), מעלה אותם הצדיק משפל המדרגות עד רום המעלות. וזה הרמז כאן: כמשקלו של זה כך משקלו של זה, שעל ידי תשובה מתעלית גם החלבנה למדרגה אחת עם לבונה זכה. (כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

בזמן שביית המקדש היה קיים, היו כל הארבעה חילוקי כפרה מתכפרים על ידי השעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה, עיי"ש. וזוהי כוונת הספרי, שהתורה הק' יש לה הכח של השעירים, וממילא יש בה גם הכח גם של השעיר המשתלח, ועל ידי לימוד התורה אפשר לתקן כל החילוקי כפרה בחיים חיותינו, עכדה"ק. ובה יש לפרש כוונת התרגום: "כל מאן דהדר בתתובא בלב שלים קדם ה' הוה נפיק למשכן בית אולפנא דמברא למשריתא, דהיינו שיצא אלמוד תורה מפי משה רבע"ה, "מודי על חוביה ומצלי על חוביה", היינו לחזור בתשובה. ומצלי ומשתבק ליה". כי על ידי לימוד התורה אפשר לתקן הכל. (כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה. (לג, ז) ובתרגום יונתן: והוי כל מאן דהדר בתתובא בלב שלים קדם ה' הוה נפיק למשכן בית אולפנא דמברא למשריתא מודי על חוביה ומצלי על חוביה ומצלי ומשתבק ליה". ולכאורה יש כאן כפל לשון. ויש לפרש על פי מה שאמר א"א ז"ע (כ"ק מרן מהר"א ז"ע) דאיתא בספרי פר' האזינו עה"פ "כשעירים עלי דשא" (דברים לב, ב) "מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים, כך דברי תורה מכפרין על עבירות". והנה מבואר ברמב"ם (פ"א מהל' תשובה ה"ב, ד) כי מה שאמרו רז"ל (יומא פו) שיש ארבעה חילוקי כפרה, היינו בזמן הזה, אבל

סיפור על פרשת השבוע

עולה על זכרונם קלקול מעשיהם ויתאמצו לחזור בתשובה היטיב ולתקן מעשיהם כראוי ומזרזין עצמם בעבודה, עיי"ש עוד.

רבינו רבי אלימלך ז"ע עבר פעם עיר אושפיצין ובא לכפר ביאלא שהוא על הגבול בואכה לדייטשלאנד, [שם בכפר זוטא בביהמ"ד היה כסא שהיו נוהרים מלישב עליו, באומרים שרבינו רבי אלימלך ז"ע ישב על זה]. ובא אליו הבעל דבר ואמר לו שלא יהין ליכנס לדייטשלאנד כי לדייטשלאנד שייך לו ואל יכנס, ענה לו הר"א שברצונו לעשות חסידים גם בדייטשלאנד ואינו מוכן להשיג על דבריו, אמר לו הבע"ד שאם יכנס לדייטשלאנד הוא ימלא את כל העולם כולו עם חסידים, ענה לו הר"א כי על זה אינו מסכים, כי אינו רוצה החסידים של הבע"ד ולכן לא נכנס לדיו שלענד. **הרה"ק מוהרי"א מזידיטשוב ז"ע** אמר: ששמע מהרה"ק מאפסא שאמר בשם הרה"ק צ"ע מהרה"א מליזענסק ז"ע, שבהשיריים של הצדיק, יש צורה של הצדיק **הגה"ק מצעשינוב ז"ע** אמר פעם שאין על מה לנסוע לקברי צדיקים, כי אם ביומא דהילולא שלהם, זולת לקברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק ורבינו מצאנז, ז"ע טוב לנסוע במשך כל השנה, כי נשמת הצדיקים אינם מצויים בכל השנה בעולם הזה, אבל הרבי ר' אלימלך ורבינו מצאנז ז"ע פעלו שיהיה להם שייכות עם עלמא הדין בכל זמן. הרה"ק מצעשינוב ז"ע אמר בזה"ל "אונזער גאנצער חיות איז, אז מיר דערמאנען זיך אז פאר 100 יאר צוריק איז גווען א רבי ר' אלימלך ז"ע" הרבי ר' אלימלך ז"ע ביקש שלא יעלו אותו כל כך הרבה למעלה, כי רוצה להיות עוד מקושר בכלל ישראל כאן בזה העולם.

ויאמר משה אל העם אתם חטאתם וגו' (לב, ל) הרה"ק רבי משה יהודה לייב **מסאסוב ז"ע** בעת היותו בש"ק אצל רבינו איש אלקים הרה"ק הר"ר אלימלך **מליזענסק ז"ע** (תע"ז-כ"א אדר תקמ"ז) שמע ממנו שהוכיח להשומעים ומסתופפים בצילו בדרכי השי"ת אשר לא טוב ינהגו בדורו, התפלא הרמ"ל על זה, ואמר לו כעין תמיה, מדוע לא ימליץ זכות יותר על כלל ישראל, והשיבו רבינו הנועם אלימלך ז"ע, בדרך משל למלך אשר החייט התופר בעדו הבגד וצריך בעל כרחו לידע המדה של הבגד בארכו וברחבו, ואיך יעשהו בדיוק ולפי כבוד המלך הלוכשו שיהיה כמדתו, אז ההכרח לו לומר למלך שיגביה ידיו כדי שיניח עליו את המדה וכן שיעמוד אצלו ישר כדי לשער למדוד ולידע מדת הבגד שיעשה, ואם היה עושה אחר כזה, היה נתחייב ראשו למלך בפגעו בכבוד המלכות כשיצוה עליו איך לעמוד ואיך להניח ידו, מה שאין כן הוא שיעשה על ידי זה בגד למלך זהו כבודו כמובן. כן הנמשל, גם אם אמת כי ישראל בני מלכים הם, אמנם כדי לעשות להם בגד, היינו חלוקא דרבנן לרמ"ח איביריהם להתנהג כראוי באמת בדרך התורה, צריכין בעל כרחו להוכיחם ולאמר להם איך יעמדו או ילכו ואיך יגביהו ידיהם וכיוצא, כי זהו לטובתם וכבודם, עכדה"ק. ועיין בספה"ק **נועם אלימלך פ' אמור ד"ה** והכהן וכו' שדרך הצדיק להוכיח עצמו תמיד בפני בנ"א, ועי"ז מכניס בלבם יראה גדולה. עיי"ש, וגם (בפרי' שלח) וז"ל: וזה שהשם יתברך מכניס בלבם (של הצדיק גמור) שהוא חסר אף שאינו כן, כוונת השם הוא למען כאשר יוכיח את עצמו בפני בני אדם שעדיין לא נתקנו מעשיהם כראוי והוא מזכיר בפניהם את חסרונו על ידי זה

דברי תורה לפורים

והשתיה כדת אין אונס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש. (א, ח) השתיה מרמז על התורה הנקראת אבן שתיה, כלומר, אם האדם לומד התורה כדת ברצונו ללא אונס וכפיה שהיא כדת וכדין כי כן צריך ללמוד אזי יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש, הקב"ה יעשה אז רצונו בכל מה שידרוש ויבקש ממנו. (הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע)

להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו. (א, כב) צריך ביאור מה ראה על ידי מעשה ושתי לגזור ככה, אמנם אמרו רז"ל (מגילה יב, ב) וחמתו בערה בו אמאי דלקה ביה כולי האי, שלחה ליה אהוריריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתטי בחמריה, וצריך ביאור אם גם היא שלחה ליה כזאת האיך היו יכולים סריסי המלך לדבר כדברים האלה בפני המלך והשרים, אמנם המלך וסריסיו דברו סורסי, וושתי שהיתה כשדית דברה בלשון כשדי וכן הם הדברים הנ"ל, והסריסים לא הבינו מה שאמרה וחשבו שהמה דברי התנצלות, וכן הציעו הדברים לפי תומם, והמלך נתבייש בפני השרים שהיו רבים מהם מבינים בלשון כשדים, נמצא דעל ידי שדברה ושתי בלשון עמה, נהיתה הרעה הזאת, ולזה גזר אחר מעשה זה שכל אשה תדבר בלשון עמו של בעלה. (ליקוטי חבר בן חבר בשם מרן החת"ס ז"ע)

ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. (ב, ה) בן יאיר' שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו, בן שמעי' בן שמעי אל תפילתו, "בן קיש" שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו (מגילה יב:) ויש לפרש הסדר היה כפי סדר הזכרתם בפסוק, כי כשישראל נתונים בעת צרה נסתם ליבם ואינם מרגישים במה שחסר להם, וכשהלב מרגיש החיסרון אז היא תחילת הישועה. וכך היה בימי המן, שהיו ישראל בעת צרה ונסתם ליבם, ומרדכי הצדיק על ידי זעקתו ברחוב העיר פתח ליבם שיתחילו לחוש ולהרגיש בחסרונם, וזה הכוונה 'שהאיר עיניהם' שלא יהיו

ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה. (א, א) כולם הקשו דכל מקום שנאמר ויהי בימי הוא שרוצה לומר על סיפור אחר, המעשה הזה היה בימי פלוני, ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ (רות א, א), אבל בהיות הסיפור מהאיש ההוא בעצמו אין שייכות לומר שבימי פלוני עשה אותו פלוני בעצמו כזה וכזה, ונראה הכוונה כי אמרו בש"ס (מגילה י, ב) כל מקום שנאמר ויהי בימי אינו אלא צרה, והנה כל מקום שנאמר ויהי בימי נאמר הצרה תיכף בסמוך, כמו ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ, ולזה נראה שגם כאן סיפר סמוך לויהי בימי, מהות הצרה, במה שהוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש, מחמת שאמרו בש"ס פסחים (פז, ב) צדקת פזרונו בישראל (שופטים ה, יא) צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שפזרון לבית האומות וכו', על ידי זה לא ימלא לב המלכים להכרית היהודים אשר תחת מלכותם כי יקרא מלכותא קטיעא, אמנם אחשורוש מלך מהודו ועד כוש וכל ישראל היו תחת מקומות ממשלתו, ולזה היה הסיבה שמילא לבו לכלותם, ואין לך צרה גדולה מזו. (מגלת סתרים)

והשתיה כדת אין אונס. (א, ח)

אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקוה מיינ מדינתו (מגילה יב, א), וצריך ביאור מנין נלמוד זה, אבל הענין הוא כי לכך לא אנסום לשתות כדי שלא יהיה להם תירוץ באמנם אנוסים היינו לשתות, אך מהו כל כך החטא הרי שתיית סתם יין לא נגזר אז, אבל כבר פירש רבינו תם ביבמות (עיי"ן שם דף פב, ב תוד"ה ירושה ובתוספות ישנים) דבגלות ראשון לא נתבטל קדושת ארץ ישראל, וקיימא לן (גיטין מז, א) אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשרות, וכיון שהשקה לכל אחד יין ממדינתו, אם כן לישראל השקה יין ארץ ישראל שהיה נשלח לאחשורוש מארץ ישראל, שהיו עושים הגוים הדרים שם, ויש בו חיוב מעשר ותורמה והיה טבל, וטבל הרי הוא במיתה, ולכך נתחייבו כליה, ולכך היה בלי אונס שלא תנצלו כנ"ל. (יערות דבש)

בחשכות וטמטום הלב, ואז עשו תשובה, וממילא אחר כך שמע ה' לתפילתו והיה בכוחו להקיש על שערי רחמים. (שם משמואל)

ובהגיע תור נערה ונערה וגו' את כל אשר תאמר ינתן לה וגו' ובהגיע תור אסתר וגו' לא ביקשה דבר כי אם את אשר יאמר הגי סריס המלך ותהי

אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה. (ב, יב-טו) לפי משפט הלשון הו' ליה למימר כי אם את אשר אמר הגי, ונמתיק הענין מספר אנשים נשאו חן בעיני המלך, ויאמר להם המלך מצאתם חן בעיני, לכן כל אשר תשאל נפשכם ממני אתן לכם, והחלו כל אחד מהם לבקש המוכשר בעיניו, זה ביקש התמנות הממשלה, וזה ביקש מתת כסף, וזה ביקש חופש להיות אזרח הארץ וכאלה, ואחד מהם התיישב בדעתו מה יתרון לי אם אבקש כאחד מהם, הלא כל אלה המה רק טובות זמניות, אנכי אבקש טובה להיות קיימת כל ימי חי, ויאמר **אנכי בשאלתי** אשר בכל עת אשר אדרוש איזה בקשה מהמלך ימלא לי המלך, ובוזה ייטיב לי כל ימי חי. כן על דרך זה בהגיע תור נערה ונערה כל אשר תאמר ינתן, וכל אחת מהן שואלת חפצה מכסף וזהב, או תכשיטין, או בגדים, או תמרוקי הנשים, אך אסתר השכילה הלא כל אלה המה הון מהבל ועוד מעט ואיננו, לכן לא ביקשה דבר מכל אלה, רק ביקשה את כל אשר יאמר הגי לטובתה כל ימיה ינתן לה, לפי שידעה דהגי שוקד טובתה תמיד לכן סמכה עליו שהוא ידרוש טובתה תמיד, ובוזה עצמו ותהי אסתר נושאת חן שהכירו עוצם השכלתה. (משל ומליצה להמגיד ר' יצחק אלי' לאנדא מווילנא)

וידוע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. (ב, כב) למדנו מוסר נאה מהנהגת מרדכי ואסתר, שבל יאמר אדם כל אחד ידרוש שלום וטובת עצמו ולא ישגיח בטובת חבריו, והשי"ת הוא ידרוש שלום הכל, כי ההיפך הוא הנכון, כי כל עוד שהאדם שם פניו להיטיב רק לעצמו ולא לחבירו, וכן רעהו נוהג כיוצא בו, אז אין הקדוש ברוך הוא מיטיב לאחד מהם, ואדרבא המתפלל על חבריו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה (ב"ק צב). ומרדכי ואסתר החזיקו במדה זו, שכל אחד רצה להיטיב לשני, וכשנודע הדבר למרדכי לא גלה בעצמו למלך שיטיב לו, רק ייגד לאסתר שתאמר בשם עצמה ולהיטיב המלך, ואילו אסתר אמרה למלך בשם מרדכי כדי שההטבה תהיה למרדכי כאשר היה באחרונה שעל ידי זה גדל אחשוורוש את מרדכי.

וידוע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. (ב, כב)

למדנו מוסר נאה מהנהגת מרדכי ואסתר, שבל יאמר אדם כל אחד ידרוש שלום וטובת עצמו ולא ישגיח בטובת חבריו, והשי"ת הוא ידרוש שלום הכל, כי ההיפך הוא הנכון, כי כל עוד שהאדם שם פניו להיטיב רק לעצמו ולא לחבירו, וכן רעהו נוהג כיוצא בו, אז אין הקדוש ברוך הוא מיטיב לאחד מהם, ואדרבא המתפלל על חבריו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה (ב"ק צב). ומרדכי ואסתר החזיקו במדה זו, שכל אחד רצה להיטיב לשני, וכשנודע הדבר למרדכי לא גלה בעצמו למלך שיטיב לו, רק ייגד לאסתר שתאמר בשם עצמה ולהיטיב המלך, ואילו אסתר אמרה למלך בשם מרדכי כדי שההטבה תהיה למרדכי כאשר היה באחרונה שעל ידי זה גדל אחשוורוש את מרדכי.

וידוע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. (ב, כב)

לכאורה יפלא מה ראה מרדכי להציל את אחשוורוש ממיתה לחיים, ואמרו במדרש (ב"ד לט יט) שלמד הנהגה זו מעקב אבינו שבירך את פרעה. והביאור הוא שמרדכי ראה ברוח קדשו שיהיו ישראל בצרה גדולה ויהיו נכתבים ונחתמים להרוג ולאבד ח"ו, וביקש למצוא איזה עצה ותחבולה איך להפוך לבו של אחשוורוש עליהם לטוב, ולכן הקדים רפואה למכתו והציל את אחשוורוש ממתתה, ונמצא עי"ז שחיות אחשוורוש בא על ידי מרדכי היהודי, ואז ממילא יוכל אחר כך בניקל להשפיע עליו שיתהפך לבו על היהודים לטוב, ולמד זאת מעקב אבינו שגם הוא בברכו את פרעה נתכוין שהחיות של פרעה ועמו יבואו מכחו, וכך יוכלו זרעו ליהנות מהשפעה זו כשהיו בגלות תחת יד מצרים. (אוהב ישראל)

ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (ב, כב)

התורה נקנית במ"ח דברים ואלו הן...האומר דבר בשם אומרו...כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר: ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (אבות ו') מהו הרבותא בכך שהאדם אומר דבר בשם אומרו, כלומר שאינו רוצה להתלבש בטליתו של חבריו כלום משום כך זכותו רבה כל כך עד שדבר זה גורם לו שיביא גאולה לעולם וכן שדבר זה הוא מן הדברים שהתורה נקנית בהם? אלא מובא בגמרא כי מה שמתגלה לנביא ברוח הקודש מתגלה גם לנביאים אחרים והגמ' דורשת על "וידוע הדבר למרדכי" ברוח הקודש נודע לו ובכן אסתר שהיתה נביאה היתה יכולה לומר למלך בשם עצמה שהרי גם לה נודע הדבר אבל היא נהגה מדת טובת עין במרדכי וזו העין הטובה היא השבח הגדול: אדם היודע דבר בעצמו וטובה עינו שיהיה דבר זה נקרא על שם חברו ראוי שיביא גאולה לעולם וראוי שהתורה תהיה נקנית על ידי זה. (שפת אמת)

ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי. (ג, ד)

צריך ביאור וכי לא ידע המן שמרדכי יהודי, ותירץ דהנה יש לדקדק בפסוק וכל עבדי המלך וגו' ומרדכי לא יכרע וגו', דהוי ליה למימר לא כרע ולא השתחוה, אבל הכי פירושו כי כן צוה המלך שכל עבדים ישתחו

להמן רק מרדכי שהוא חשוב אצל המלך לא צריך לכרוע ולא להשתחוות, וזה כוונת הפסוק כי כן צוה המלך שכל עבדי המלך ישתחו להמן ועל מרדכי היה ציווי שלא יכרע ולא ישתחוה, והיה למרדכי תירוץ על מה שלא כרע להמן, רק מרדכי אמר בפירוש שלא מחמת זה אינו משתחוה להמן, רק מחמת שהוא יהודי, ואפילו אם ציוה המלך גם כן עליו, אף על פי כן לא היה משתחוה, וזה שאמר כי הגיד להם אשר הוא יהודי, רוצה לומר שמחמת זה אינו משתחוה להמן, לא מחמת שלא היה עליו הציווי מאת המלך ודפח"ח.

ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו. (ג, ו)

בזוי בן בזוי, להלן כתיב (בראשית כה לד) 'ויבז עשו את הבכורה וכן כתיב 'ויבז בעיניו' (אסתר"ר ז י) מדרש זה יתבאר על פי מה שביאר הרמב"ן, שעשוי מכר את בכורתו מפני שאז לא היה דין בכורה לענין ירושה רק לענין שהצעיר היה צריך לנהוג כבוד בגדול הבכור, ולכן זלזל עשיו בבכורה, כי אף שבודאי היה עשיו רודף אחר הכבוד, אבל יעקב אחיו לא היה חשוב בעיניו והיה אומר אין כבודי להתכבד מאיש יושב אהלים מבוזה כזה שמבשל עדשים. והמן בן בנו הלך בדרכו, ולכן אף שהיה בלבו על מרדכי שאינו כורע ומשתחוה לו, ואילו היה מודיע זאת למלך בודאי היו מענישים אותו, אלא שלא היה זה לכבודו להודיע למלך כי יהודי אחד בודד אינו משתחוה לו, כי בזה יהיה מראה שכבוד הוא לו אם יכרע וישתחוה אליו, וזהו אומרו 'ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו' כי כלפי חוץ היה מראה שהוא בז לכבוד שגיגע לו ממרדכי לבדו. ולכן הוציא המן את דיבתם של כל עם מרדכי כדי שיענשו כולם ובתוכם יענש גם מרדכי. (כתב סופר)

ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים וגו' ולמלך אין שוה להניחם. (ג, ח)

השי"ת ברוב רחמיו הכניס בפיו של המן הרשע דיבורים שהם לכאורה דברי קטרוג על היהודים, אולם יש בהם גם דברי זכות וסגוריא על ישראל. כי הנה המן אמר 'ישנו עם אחד' ונתכוין לקטרג שהם בבחינת ישינים כמו יושב בטל כישן דמי כי הם בטלים מדברי תורה, ובדברים אלו מרומז גם כן זכות גדול על ישראל, ועל פי מה שפירש זקניי הבעש"ט הק' זי"ע על מעלת השונה פרקו מאה פעמים ואחד (חגיגה ט:). דהיינו שהוא לומד תורה לשמה ומכניס בתוך לימודו את אלופו של עולם, והנה 'ישנו' הוא גם מלשון שינון ומרמז כי 'ישנו עם אחד' דהיינו כשהם שונים לפעמים הם לומדים עם האחד שמכניסים את האחד ללימודם, וברגע אחד של עסק בתורה לשמה מתקנים הכל ומעוררים שפע וברכה על כל העולמות. וכן מה שאמר 'מפוזר ומפורד בין העמים' ונתכוין לקטרג שאין ביניהם אחדות, יש בדבריו גם דבר סגוריא על ישראל והיינו שאין לבני ישראל אחדות עם העמים אלא בין העמים הם מפוזרים ומפורדים ואינם מתערבים עמהם ולומדים ממעשיהם. ומה שאמר 'ולמלך אין שווה להניחם' הוא גם כן לימוד זכות גדול, כי ידוע שישראל שוים להקב"ה כי הוא אחד וישראל אחד ויבוא אחד וישרה באחד, 'ולמלך אין שוה' היינו שאין שום מי שישתחוה למלכו של עולם כי אם ישראל ולכך צריך 'להניחם' כדי שיהיה להקב"ה על מי להשרות השכינה. נמצא שכל דבריו היו דברי זכות והמלצת טוב על ישראל. (דגל מחנה אפרים)

ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה להביא אל גנזי המלך וגו' ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך וגו'. (ג, ט-י)

האיך שייך לשון נתון לך על מה שכבר נתונה בידו, ועיין ביפה ענף שכתב דלכן דרשו חז"ל (אסתר רבה ז, טז) הכסף בגימטריא העץ דזה עדיין אין לך ועל כן אני נתנו לך, אבל לפי פשוטו צריך ביאור, וי"ל דכך אמר המן, הבעלי מלאכה מכל המדינה יתנו כסף נדבה בשביל האיבוד לפי שהיהודים משיגים גבול לכל הבעלי מלאכה ומפסידים להם שכרם, וזה שאמר ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה, דעושי המלאכה שבכל המדינה המה יתנו בשמחה עשרת אלפים ככר כסף כדי להסיר מעל צווארם השגת גבול שעושים להם הבעלי מלאכה מן היהודים, ועל זה אמר לו אחשוורוש הכסף אשר תקח מהבעלי מלאכה נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. (אפיקי יהודא)

ויאמר המלך להמן, הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. (ג, יא)

והכתוב צריך ביאור. ויש לפרשו עפ"י מה שכתבו התוס' במגילה [דף יג: ד"ה הכסף] הכסף בגימ' העץ, (וכאלו מלתא נפל בפומיה דסופו לתליה). ועל דרך איך זה יפורש סיפא דקרא? והוא עפ"י משל באחד שהיה במדינת הים, והיה רוצה לשלוח מעות לאשתו סך מסוים, רק לא היה לו שליח לשלוח על ידו. פעם אחת קרה שנזדמן לפניו אחד מיושבי עירו, והאיש ביקש ממנו שישלח

לו כח להתאפק עד שיתיעץ עם זרש אשתו ואוהביו ואז ע"י עצתם נתלה על העץ אשר הכין למרדכי.

והמן בא וגו' לאמור למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו. (אסתר ו, ד) ובגמ' [מגילה ט"ז:] תני, אשר הכין לו, הכין. וצריך ביאור. ויש לפרש בהקדם מה דלכאורה קשה על המן שפקח היה, למה זה מיד שיעצה לו זרש אשתו שיעשה את העץ, סר למשמעתה לעשותו טרם בואו למלך לבקש על זה לתלות למרדכי, ואיך לא חשב שמא ימאן המלך ולא ירצה לתלותו, והלא גם מרדכי היה אחד משרי המלך. אך הוא כי ידע המן שהמלך הוא הפכפך בדיעותיו, והיה מתירא שאף אם יסכים המלך לתלות את מרדכי, אמנם טרם יעשה העץ יתחרט המלך על דיבורו. לכך עשה העץ מקודם, שמיד שישמע מהמלך שיעשה בקשתו יתלוהו תיכף ומיד. וא"כ בסוף הדבר שהיה המלך מרוצה לתלות את המן עליו, מד' היתה זאת, שכבר הכין המן לאותו העץ, שאלמלא לא היה נגמר העץ מיד אפשר היה בסוף [המלך] מתחרט לעשותו, וא"כ שפיר אמר בבריתא, תני לו הכין, שאלמלא כן אפשר שלא היה נתלה מחמת שהמלך הפכפך היה.

ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו וגו', ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו, ויבאו לבוש מלכות וגו', והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו וגו'. (ו, ו-טו) הרואה ירגיש כי מה שחזר המן בדבריו איש אשר המלך חפץ ביקרו הוא דבר מיותר, בהיותו משיב על דברי אחשוורוש, והוי ליה למימר יבאו לבוש מלכות. על כן נראה, כי בזה שם קוטב תשובתו ויסודה, כי שאלת המלך מה לעשות באיש משמע ששאל מה שכר מוהר או מתן ינתן לו, כאשר כן היה מן הראוי באמת שיתן למרדכי עבור שהציל נפשו ממות עושר ומתנות כיד המלך, ומה הועיל לו מה שהרכיבוהו על הסוס בכבוד שאין בו ממש, והמן שחשב כי לו יהיה כל הכבוד הזה השיב כי מן הנמנע לתת מוהר ומתן בעבור שהמלך חפץ ביקרו, דהלא זה בעצמו מה שהמלך חפץ ביקרו הוא סגולה יקרה ומתן היותר יקר מכל, רק שיפרסם זה לעיני כל העם, וזה שאמר מה שאתה שואל מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, התשובה בזה הוא "איש אשר המלך חפץ ביקרו" זה בעצמו הוא השכר היותר גדול מה שחפץ בו המלך, רק יבאו לבוש מלכות והרכיבוהו ברחוב העיר לפרסם זה.

ויאמר המלך אחשוורוש וגו' מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן. (ז, ה) לכאורה תמוה כי שכח מה שנתן זה שלשה ימים להמן טבעתו, ונראה כי בלאו הכי יש להבין בדברי המן באמרו על היהודים היותם מפוזר ומפורד ודתייהם שונות ודתי המלך אינם עושים, וכי זו כדאי לשפוך דמם ארצה מבלי שריד עוללים ויונקי שדים, וכי זו נימוס המשפט, וברור שמלך על כסאו ידין במישרים, על כל פנים כפי הטבע ונימוס השכל, לכן הנכון כי המן בתחבולות אמר כי היהודים יש להם דתות מיוחדים מדתי המלך ואינם עושים כדת המלך, על כן ראוי לבטל דתם ולא ישמע ולא יזכר דתם כי אם יקיימו דת המלך כי הוא שליט בארץ והם עבדים ומחוייבים לשמור דתו לא דת אחר, וזהו "כתב לאבדם" מוסב על הדתות שהם שונות מכל עם יהיו נאבדים מכל וכל ולא יזכרו ולא יפקדו כלל, וזהו גם כן מענין מרדכי שביטל דת המלך להשתחוות להמן עבור דת היהודים, ואמר המן שלא יתכן כי אם ראוי לאבד כל הדתות נגד דת המלך, ובזה רצה המלך לשמוע בקולו, כי כך היה גם כן רצון אחשוורוש, והמן הסיב מלת לאבדם על האומה ולא על הדת, וכתב באגרת ששלח למדינות להשמיד וכו', וזה היה תחבולה וערמה וזיוף, ולכך אמרה אסתר ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשת, כי נימוס העבדים עוד היום בארצות מזרח וספרד מבלי לעשות שום נימוס ודת כלל, רק הוא אסור בדת של האדון שלו ומה שרוצה לעשות בו רבו עושה, וזה שאמרה אלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשת אבל להשמיד להרוג וכו', לזאת אמר המלך מי הוא זה ואי זה הוא וכו', כי מעולם לא עלה בלבו להרוג אומה שלימה על דברים כאלה, ולכך המן נבעת כי נגלו תחבולותיו.

ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה. (ז, ו)

בגמרא מגילה דף ט"ז עמוד א' אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשוורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן. לכאורה מנא להו זה שרצתה להראות כלפי אחשוורוש? דהנה מודה במקצת דחייב שבועה ילפינן (בבא מציעא ה, א) מאשר יאמר עליו כי הוא זה (שמות כב, ח), והאיך נרמז שם מודה במקצת, אלא לשון "הוא" הוא נסתר, ולשון "זה" הוא נוכח, על כן כשכופר בחמשים זוז מה שכופר על זה יתכן לשון "הוא" שהוא נסתר, ועל החמשים

ע"י סך מסוים לאשתו, רק האיש הוא תבע ממנו שכר שליחותו יותר מדאי, מה עשה האיש, ועשה המצאה והתנה עם השליח שמאותו סך מסוים שישלח לאשתו, יתן השליח לאשתו כל מה שירצה, וכתב הבעל אגרת לאשתו בזה הלשון: הנה שלחתי ע"י השליח סך אלף אדומים, והתניתני עם השליח שיתן לך מסכום הזה כמה שירצה השליח. וכשבא השליח לביתו, הביא האגרת להאשה וגם נתן לה סך חמשים זהובים, והמותר החזיק לעצמו. ותבעה האשה את השליח לבית דין והראה להם את האגרת מבעלה, ופסקו הבית דין שטעות הוא ביד השליח, ולא הבין דברי האגרת שפירושה כל מה שירצה השליח להחזיק לעצמו, זה מחויב ליתן להאשה. והמותר שרצה לתת להאשה, זה שייך לו עבור השליחות. א"כ גם כאן הוא פירוש הפסוק, הכסף היינו גימטריא העץ זה נתון לך, והעם לעשות בו כטוב בעיניך, מה שאתה רוצה לך הגדולה והכבוד זה לעשות להעם.

ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. (ג, יא) סירובו של אחשוורוש לקבל הכסף הוא חלק מתוקף הנס, ויבואר על פי מה שכתבו תלמידי הבעש"ט הק' כי דבר שהוא רק רע בלי שום צד של טוב אין לו קיום ומציאות בפני עצמו. והנה אילו היה אחשוורוש לוקח את הכסף נמצא שהיה לו טובה מהגזירה הרעה, ומאחר שהיה איזה צד טוב היה קשה ביותר לבטל הגזירה, אבל השי"ת היודע ומגיד מראשית אחרית היה רוצה שיהיו ישראל נענים בתפלתם, לכן נתן בלב אחשוורוש שיאמר 'הכסף נתון לך' ולא יהיה לו שום טובה מזה, וכשתהיה הסכמתו לגזירה בלי שום צד טוב רק רע לא יהיה לה זכות קיום, ויוכלו בניקל לבטלה. **ובזה יובן** למה כשסיפר מרדכי להתן את פרשת הכסף לא סיפר לו שהמלך לא רצה ליקח, כי מרדכי היה יודע שאסתר חכמה גדולה, וכאשר תשמע שאין למלך מזה שום טובה והיא רק פעולה רעה, תבין שתבטל הגזירה בנקל ולא תסכים לסכן את עצמה בשביל זה, על כן עשה מרדכי בחכמה ולא הודיע לה שהמלך לא רצה לקבל, ואז תבהל אסתר כיון שתראה שיש בזה איזה צד הטבה לאחשוורוש וח"ו יש לה איזה מציאות, ותשמע נפשה בכפה לבוא אל המלך להתחנן לו. (בני יששכר)

והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה. (ג, טו)

צריך ביאור, דענין נבון היינו מי שמסתפק ונבון באיזה ענין, ויותר הוי ליה למימר מצטערת וכדומה. ושמעתי בשם הרב הג"ג מו"ה מרדכי צבי ז"ל אבדק"ק נאדי-פאלא י"ע א"ה דהנה המרוחק מן העכו"ם ואינו אוכל ושותה עמו, לא יפלא בעיניו כלל שהעכו"ם שונא אותו, אבל מי שאוכל ושותה ביחד עם העכו"ם ופתאום נהפך לב העכו"ם עליו למשחית, אצלו נחשב זאת לפלא גדול ועצום, ולכן כאשר יצא גזירת המן להשמיד להרוג וגו', אותן היהודים שהיו מובדלים מן העכו"ם לא התפלאו על זה כלל, אבל והעיר שושן נבוכה פירש רש"י היהודים שבה שנהנו מסעודתו של אותו רשע ואכלו מזבחם המה נבוכו מאוד, וסגר עליהם השכל ליישב הפליאה הזאת מדוע ישנאו אותנו הגוים הלא אנשים אחים אנחנו מפתם נאכל ומיינם נשתה ומה ראו על ככה ומה הגיע עליהם לרדפנו באף ולהשמידנו מתחת שמי ה' ואתי שפיר. (ילקוט הגרשוני)

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערותי אצום כן ובכן אבוא אל המלך וגו' (ד' טז). וצומו "עלי", תיבת עלי אין לו ביאור לכאורה, ובספר בני יששכר מאמר מגילה נקראת אות ז' הביא מספר החיד"א ז"ל שכתב בשם גדול אחד שהוא על דרך שאמרה רבקה "עלי" קללתך בני (בראשית כז, יג), ומתרגמינן לי איתאמר בנבואה דלא ייתן לוויטין עלך ברי, הכי נמי תיבת עלי, להיות שיום אחד מאלו השלשה ימים היה יום טוב הראשון של פסח ואסור להתענות מן התורה וגם היו צריכין לבטל מצות אכילת מצה ומרור וארבע כוסות, לכן אמרה אסתר וצומו "עלי" דהיינו לי איתאמר בנבואה שהותר לכם עשות כזאת בהוראת שעה, וזה שאמרה ואל תאכלו וגו', דלכאורה כיון שאמרה וצומו הנה ידענו שהצום ההוא שלא לאכול ולשתות, אבל רמזה בדברים הגם שיש באלו הימים אכילת מצוה היינו מצה ומרור וגם שתיית מצוה היינו ארבע כוסות עם כל זה תבטלו הכל עיי"ש.

ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב. (ה, ט)

צריך להבין אמאי נכתב אצל המן שהוא מסטרא אחרא לשון שמח וטוב לב דזה שייך אלא בקדושה. ויש לומר דזאת גם כן היתה כוונת אסתר שזימנה אותו אל המשתה כדי שמזה שייאכל מסעודת הצדקנית יבא ללבו הרע איזה הארה והיינו שמח וטוב לב שע"י כן יהיה בכחו שיעצור את עצמו בבלתי יהרוג את מרדכי בחמתו הגדולה. כמו שכתוב לקמן ויתאפק המן דאין זה מדרך הס"א לעצור ברוחם אלא שזה היה מסיבת שנהנה מסעודת אסתר היה

אותם יחד, כמו שאמרו בגמרא (חולין קט, ב) 'צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת' (הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקארץ ז"ע)

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור. (ט, כו)

הנה הפור היה זמן הצער, והיו ליה לקרות שם המועד על שם הישועה ככל המועדות ולא על שם הצרה. ויש לומר כי הנה ביום הכיפורים צונו השי"ת ליקח קרבן לה' על פי הגורל, והטעם כתב בסידור התניא ז"ל, כי הנה גורל הוא רצון מבלי טעם ובחירה, כי המברר איזה חפץ הוא מברר בטעם מחמת שגאה או שמן ביותר, מה שאין כן בלוקח על פי הגורל הנה מסכים בדעתו אל אשר יצא לו שמה הגורל את זה יקח מבלי טעם רק ברצון, והנה ברצון הקדום ישראל עלו במחשבה ובשביל ישראל נבראו כל העולמות, והגם שלא סוגלו עדיין מצות ומעשים טובים כי לא היה במציאות הנה עלו ברצונו, ואמר החכם אין טעם ברצון, על כן ביום כיפור שיש לחוש ח"ו לקטרוג מדת הדין צונו השי"ת ליקח קרבן לה' ברצון היינו בגורל לעורר ולהזכיר האהבה הקדומה אין טעם ברצון אפילו אינם כדאים אפילו אינם הגונים, ומטעם זה סיבב השי"ת גם כן אשר המן הרשע הפיל פור הוא הגורל וגורל הוא רצון, ועל ידי מעשה זה נזכר למעלה ענין הרצון הקדום אשר ישראל עלו במחשבה תחלה במחשבת הרצון ואין טעם ברצון אף על פי שאינם ראויים, אם כן עיקר הישועה הוא על ידי הגורל, על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור. (בני יששכר מאמר ימי הפורים אות ג)

קימו וקבלו היהודים וגו'. (ט, כז)

בגמרא שבת דף פ"ח עמוד א' ויתיצבו וכו' שכפה הקדוש ברוך עליהם את ההר כגיגית וכו', אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא (פרש"י שאם יזמינם לדין למה לא "קיימתם" מה "שקבלתם" עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס), אמר רבא אף על פי כן הדר קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים "קיימו" מה "שקיבלו" כבר, והטעם שקבלוה בימי אחשורוש פרש"י ז"ל מאהבת הנס שנעשה להם. ונראה דהנה מלשון הגמרא ורש"י הנ"ל מבואר דלא היה קבלה חדשה ממש בימי אחשורוש, דאם כן הוי ליה למימר קבלו והדר קיימו, אלא על כרחך הכי פירושו דמתחילה לא קיימו מה שקבלו עליהם לפי שפטרו את עצמם בטענת מודעה, אבל בימי אחשורוש חזרו בהם מטענת מודעה והתחילו מעתה לקיים מה שקבלו כבר.

וזה שכתוב קיימו והדר קבלו דהיינו קיימו מה שקבלו כבר, והטעם דעד עתה סברו דכפיית הר כגיגית היה הכרח ואונס, אבל עתה נגלה להם דאותו הכפיה לא הכרח שמו אלא רצון שמו, והוא, דהנה איתא במגילה י"ב עמוד א דהקשו תלמידים לרבי שמעון בר יוחאי דאמר דשונאיהן של ישראל שבאותו הדור נתחייבו כליה מפני שהשתחוו לצלם, וכי משוא פנים יש בדבר, ותיריך להם הם לא עשו אלא לפנים לפיכך לא עשה עמהם אלא לפנים, וקשה הלא בעבודה זרה יהרג ואל יעבור, ועוד קשה אמאי לא הקשו התלמידים לעצמן על מה שאמרו הם מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכי משא פנים יש בדבר והרי היו אוכלים ברצונן כמו שכתוב (אסתר א, ח) אין אונס. ועוד קשה מה קשיא להו וכי משוא פנים יש בדבר הלא אין לך דבר שעומד בפני התשובה (מדרש הנעלם בראשית) והרי התענו שלשה ימים צום ובכי ומספד, ואין בזה משום משוא פנים דתשובה מהני אפילו על עבודה זרה, כדאמרו ז"ל (ילקוט שמעוני הושע רמו תקל"ב) שובה ישראל עד ה' אלקיך (הושע יד, ב) אפילו כפרת באלקיך.

ו"ל דקושיא ראשונה מתורצת בירך שניה, ודאי תשובה מרצון ובלבב שלם מהני אפילו על עבודה זרה, אבל התשובה כשהיא מתוך צרה כתשובת פרעה אין ראוייה שתקובל כי הוא אנוס על ידי כפיה, ובאמת גם תשובה זו מתקבלת, והטעם כמו שכתב הרמב"ם בהלכות גירושין (פ"ב ה"כ) דמשום הכי מהני כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, כי אמדינן כי בלבו רוצה לשמוע אלא שיצרו תוקפן, וכשכופים אותו כיון שצריך לעשות בוודאי עושה תשובה בלב שלם ובנפש חפציה, ומהאי טעמא מקבל ה' התשובה בשעת צרה, כיון שסר יצרו עושה תשובה בלב שלם, ורחמנא לבא בעי, אמנם כל זה כשהוא רשע באחד משארי עבירות, אבל בעובד עבודה זרה והוא כופר בלבו בה', מן הדין שלא תועיל לו תשובה רק כשעושה מדעת ורצון בלי כפיה להיות כי אין אמונה בלבו ואנוס הוא על התשובה, וזהו שהקשו התלמידים לרבי שמעון בר יוחאי שאמר על שהשתחוו לצלם, וכי משוא פנים יש בדבר, כי אף ששבו בעת צרה הרי היו אנוסים בדבר כי ראו עצמם כשה אובד אפס תקוה ואין זו תשובה שמועלת לעובדי עבודה זרה, והשיב הם עשו לפנים, היינו שלא היו מאמינים בעבודה זרה רק אנוסים היו, הגם בעבודה זרה יהרג ואל יעבור, לזה מהני תשובה שעשו הגם שהיו אנוסים על התשובה,

שמודה יתכן לשון "זה" שהוא נוכח, ושפיר למדו מפסוק זה חיוב מודה במקצת, וכאן נמי אחשורוש שאל על שניהם על האויב הנגלה ועל האויב הנסתר, לכן אמר מי הוא "זה" דהיינו אויב הנגלה, ואי זה "הוא" האויב הנסתר, ורצתה אסתר להשיב על שניהם "זה" היינו המן "הוא" היינו אחשורוש, דהמן אויב נגלה ואחשורוש האויב הנסתר, אך בא מלאך וסטר ידה כלפי המן, לכן לא השיבה על "הוא" רק איש צר ואויב המן הרע "הזה", ודפ"ח (הגה"ק מהר"ם א"ש ז"ע)

הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ וגו', ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם וגו' כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם

בטבעת המלך אין להשיב. (ח, ז-ה) ידוע שכל המפרשים בקשו למצוא דברי חפץ מה זו סמיכה שסמכו על האגרות האחרונות לבטל את האגרות הראשונות, ומאי חזית דסמכת אחי וכו', והרב הגדול מהרימ"ט בצפנת פענח תירץ דהאגרות הראשונות נעשו על פי המן שקנה את ישראל מאת המלך לעשות בהם כרצונו והוא גזר להשימדם, אבל אחר כך נהרג בדין המלכות והרוגי מלכות נכסיהם למלך, הרי חזרו כולם לרשות המלך החפץ בחיים ושלוה על ישראל והוא נתן ביד מרדכי ואסתר לכתוב על היהודים כטוב בעיניהם, עכ"ד הרב הנ"ל. ולא יספיק תירוץ זה, אלא אם כן היה כתוב בראשונות שנגזר כן על פי המן אשר קנה אותם מאת המלך, אז יכולים לבטל הגזירה בהודע להם שחזרו נכסי המן לרשות המלך, אבל אם היה כתוב באגרות הראשונות סתם על שם המלך לא יועיל תירוץ זה כלל. ואני אומר תשובה אחרת על שאלת המפרשים, על פי דאיתא במגילה ט"ו עמוד ב מה ראתה אסתר שזימנה את המן אמרה אסביר לו פנים שיהרג הוא והיא, ופירש רש"י דאי מיית חד מנייהו בטלה לגזירתא ע"ש, ואם כן עכשיו שנהרג המן בטלה ממילא הגזירה הכתובה באגרות הראשונות, והנה אחשורוש היה מסופק באיזה אופן נכתב הכתב הראשון אם על שם המלך או על שם המן, לכן אמר הנה בית המן נתתי לאסתר לפי שנכסיו הם של המלך וכמו שכתב מהרימ"ט, וזהו אם נכתב מתחילה על שם המן ואפילו אם נכתב על שם המלך, מכל מקום הרי תלו את המן, וכיון שמת בטלה גזירת המלך, ועתה כתבו על היהודים כטוב בעיניכם כי גוף הכתב בין אשר נכתב בשם המלך ובין אשר נכתב בשם המן רק נחתם בטבעת המלך לחוד אין להשיב. (בנין אריאל)

מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש. (ט, יב)

דתיבת עוד אינו מובן ונראה כי המתפלל אל ה' על דברים הכרחיים מוכרח הוא ליענות ולכן כאשר האדם מבקש לחם לאכול ובגד ללבוש בודאי יענהו השי"ת וימלא משאלותיו אמנם המתפלל על עושר וגדולה שהם יותר מן ההכרח אזי ידונו אותו אם הוא ראוי על כך אם לאו והיינו דכתיב (ישעיה סה , כד) והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע שאם יקרא המתפלל ויבקש על עסקי "טרם" אלו העניינים ההכרחיים שזקוק לחיי יום יום אזי ואני אענה אבל אם "עוד" הם מדברים שהם מבקשים עוד שאין חיי הנפש תלויים בהם אזי ואני אשמע ואשקול אם ראוי הוא ליענות אם לאו על פי זה יש לפרש במגילה ומה בקשתך עוד ותעש כי ביום הפורים פתוחים כל השערים ולכן גם המתפלל ומבקש "עוד" יזכה לתעש כי אפשר לפעול גם מותרות ודברים נוספים מן ההכרח. (מראה יחזקאל)

ומה שאלתך וינתן לך (ט, יב)

איתא בחז"ל כל הפושט יד נותנים לו איתא וז"ל פורים זמן רצון כלל, שעת רעוא דרעוא, כל אחד יכול לפעול אצל השי"ת שימלא משאלות לבו לטובה, וההלכה מפורשת בשולחן ערוך אין מדקדקים במעות פורים כי מי שפושט יד ליטל נותנים לו. (חידושי הר"ם)

על כן היהודים הפרזים וגו' שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו. (ט, יט)

והנה בפ' כב' כאשר שלח מרדכי לקיים עליהם לעשות ימי פורים ימי משתה ושמחה נאמר ומתנות לאביונים, ואמרו חז"ל (מגילה ה, ב) יום טוב לא קבלו [על] עצמן, נאמר מתנות לאביונים, והלא דבר הוא. אבל כבר ידוע מרוב העונש שיש למאן דאכיל וחדי ביום טוב ואין שולח ממנו מתנות לאביונים, והפליג מאוד בזוהר הקדוש (חלק ב' פח, ב) בזה, עיין שם, כי בשבת מותר אבל ביום טוב אסור לאכול בלי ליתן חולקא למסכנא ולפי זה אתי שפיר כי מתחילה שחשבו לעשותו יום טוב אין צריך להזהיר על מתנות לאביונים כי דינו שוה לכל יום טוב שצריך ליתן למסכנא, אבל הם שלא קבלוהו ליום טוב מכל מקום עניים אל יפסידו חלקם וקבלו על נפשם מתנות לאביונים, ולכך נאמר אחר כך מתנות לאביונים כיון שאינו יום טוב. (יערות דבש)

כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים. (ט, כד) כי צורר כל היהודים, הפירוש שעל ידי המן נתאחדו כל היהודים באחדות, וצורר הכוונה שצר ואיגד

לו, הולך אצל החשוב לפני המלך ומבקש שישתדל בעדו שישגי אותו העסק, עוד זה מדבר וזה בא, כי כל העולם באין אצלו בזה אחר זה בשביל טובות כאלו, אמנם אם ימלא אותו החשוב משאלות כל אחד ואחד בדברים קטנים כאלה, וילך וימליץ לפני המלך בעד כל אחד ואחד בכל יום ויום, אזי כאשר יזדמן איזה ענין גדול לטובת כלל ישראל שוב לא יוכל לעשות מאומה אצל המלך, כי כבר השתמש בחסדי המלך לתועלת יחידים, ושוב כשיגיע תועלת הכלל שוב לא יהיה בכוחו לפעול מאומה, לכן אי אפשר לאותו החשוב לשמוע בקול כל אחד ואחד, ועל כן רבים שאינם מבינים ענין זה, מתרעמים עליו ואומרים שאינו חפץ לעשות טובה לישראל, ובאמת הוא חפץ ושוקד בטובת ישראל, אך מניח הכח שיש לו אצל המלך, לזמן שיצטרך לפעול לטובת הכלל, לכן אי אפשר לו להשתדל בעד יחידים, וזה שאמר ורצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו, כי רבים התרעמו עליו יען שלא רצה להשתדל לטובתם אצל המלך והשרים, לכן אמר הכתוב כי באמת היה "דורש טוב לעמו", אך לא רצה לפעול בעד כל יחיד ויחיד, כי אם דובר שלום "לכל" זרעו, שמר הכח והחשיבות שיש לו אצל המלך ליום שיוצרך לעשות טובה אל הכלל ישראל כולו, לכן לא היה אפשר לו לפעול בעד כל יחיד ואותו שפיר. (חתם סופר)

תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור

איאתא וז"ל תשועתם היית לנצח. שהי' ישועה בזמן ההסתור. לחזק כל הדורות השפלים. להודיע שכל קוץ לא יבושו אפילו אותן שאינם ראויים מ"מ החוסים בהקב"ה לעולם לא יבושו. וכ"כ חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה' כו. פי' אפילו מי שאינו ראוי וא"כ לפי זה גם מי שאין ראוי לכך יכול להמשיך על עצמו כל אותן האורות דהא כל מה שהיה אז נתעורר שוב. (שפת אמת)

דברי תורה מרבותינו הק' מבעלזא

צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו וגו' (ד, טז)

כשהיה מרן ז"ל ילד קטן שאל אותו כ"ק מרן מהר"י ז"ל למה כתוב כפל לשון צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו, דהלא צום נקרא כשאין אוכלין ושותים והשיב לו דאם כתוב רק צומו היה מקום לומר דדוקא בימים שהאכילה בהם הוא רשות יצומו, לכך כפלה ואלתאכלו ואל שתו שגם בחג שמצוה לאכול ולשתות ד' כוסות לא יאכלו ולא ישתו. כדאייתא בגמרא (טו ע"א) שמרדכי העביר יום טוב ראשון של פסח בתענית.

והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית (ה, א)

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא אמר, שאסתר כשנכנסה נוכח פתח הבית לאחשוורוש כיונה את הכוונות שכיון הכה"ג בהכנסו ביו"כ לקדש הקדשים, ושניהם התפללו אז על כלל ישראל, ובעלזא הדגישו בקריאה "נוכח פתח הבית". והרה"צ מסערת אמר שחותנו כ"ק מרן מהר"ד הדגיש בקריאה "ששה חדשים בשמן המור וששה חדשים חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים" ואמר, שמצא בשם הבעש"ט שהצדיקים לפני שמכניסים אותם לג"ע העליון מכניסים אותם ששה חדשים בג"ע התחתון לצחצחון בבשמים ובתמרוקים.

אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפל תפול לפניו וגו' ויבהילו להביא את המן (ו, יג-יד).

לכאורה מה היא הבהילות בכאן. ויש לומר דעצת חכמי היתה שיכניע עצמו לפני מרדכי ויתחנן אליו ויבקש על נפשו ובוודאי מרדכי בידך - נפול תפול לפניו, כלומר שתיכנע לפניו. אמנם מן השמים סבבו שיבהילו להביא את המן וגו' ואף על פי שאין זה מן הנימוס להביא שר המלך אל משתה בבהלה אבל זה היה ימחול לו דישאל רחמנים הם. וזה הפירוש אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו ורק עצה אחת סיבה מן השמים כדי שלא יהיה לו פנאי לעשות כעצת חכמי להתחנן לפניו. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

ומשלוח מנות איש לרעהו (ט, יט)

קבלת התורה על ידי אחדות. בפורים היתה קבלת התורה מאהבה, כדאייתא בגמ' (שבת פ"ח): הדר קבלוה בימי אחשוורוש פירש"י: מאהבת הנס שנעשה להם וענין קבלת התורה מתעורר בכל שנה ושנה, וזוכים לכך רק על ידי אחדות ישראל כאיש אחד בלב אחד. ובוזה יש לרמז את ענין מצות משלוח מנות בפורים ענין של אחדות, להראות שמצד עצמו של האדם אין ביכולתו אפילו אחר כל ההכנות לקבל את אור התורה הק', ורק על ידי ההתאחדות אפשר לקבל את התורה. ולכן נאמר "וקבל היהודים" בלשון יחיד, כמו כן "קיימו וקבלו היהודים", הכתיב הוא בלשון יחיד, להורות שכל קבלת התורה שלהם היתה על ידי ההתאחדות יחד כולם כאיש אחד בלב אחד. (כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

והשתא אתי שפיר דלא הקשו לנפשייהו על שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכי משוא פנים יש בדבר כי על זה הרי עשו תשובה ועלתה להם הגם שהיה באונס. מעתה מבואר דמה שנתקבלה תשובתם בימי אחשוורוש אף שהיו אנוסים בדבר היינו משום דישאל לבו לשמים רק יצרו תוקפו וכשכופים אותו ותשש יצרו לא נקרא אונס אלא רצון, אם כן גם כפיית הר כגיגית איננו אונס רק רצון גמור מקרי, אם כן תו אין לפטור את עצמו מקיום התורה בטענת מודעה ואונס, ועל כן חזרו בהם מטענה זאת וקיימו מה שקבלו כבר כנלע"ד ברור בעזה"ת.

ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר (ט, לב)

ולכאורה על איזה מאמר קאי, אולם הכוונה על ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, ואחז"ל (אבות פ"ו) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, א"כ "מאמר אסתר" גרם הפורים.

וכל מעשה תקפו וגבורתו וגו' הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס(י, ב). מעשה תקפו וגבורתו של אחשוורוש וחסדו איך הגדיל את מרדכי כתוב רק בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס, אבל כאן לא כתוב תוקפו וגבורתו, כי אנחנו לא נתלה המעשים הללו בו בתוקפו וגבורתו כי אם הכל בהשגחה מאת הקדוש ברוך הוא ית"ש ויתעלה זכרו. (חתם סופר)

ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. (י, ג)

עיי' ברש"י לרוב אחיו ולא לכל אחיו, ואמר דעל פי הרוב אנשים יהודים העולים לגדולה וחשובים הם אצל המלך והשרים, כל העולם משכמים לפתחם וכל איש אשר ידע נגעי לבבו בא ומתחנן לפניו לדבר בעדו לפני המלך, למשל מי שצריך איזה עסק לפרנסתו ושופטי העיר אינם רוצים ליתן

הדר קבלוה בימי אחשוורוש שנאמר קימו וקבלו קימו מה שקבלו כבר

(שבת פח). ודקדק מרן מהר"י ז"ע מדוע לא נאמר בימי מרדכי ואסתר ויש לומר, ימי אחשוורוש הכוונה לימי הצרות והגזירות שאז הבינו ישראל שהגזירות הרעות הם בכדי לעוררם בתשובה, ולכן כשהגיע עליהם הרעה, כבר קבלו עליהם לקבל את התורה מרצון, אך בימי הצרה אי אפשר היה להוציא את קבלתם מן הכח אל הפועל, ולכן מדוקדק הלשון הדר קבלוה בימי אחשוורוש ולא הדר קיימוה כלשון הכתיב קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו, דהקבלה היתה באמת בימי אחשוורוש ימי הצרות, אבל הקיום היתה בימי השמחה ימי מרדכי ואסתר. (הגה"ק מהר"ם מבילגורייא ז"ע)

ויהי בימי אחשוורוש וכו' (א, א)

חז"ל דרשו במסכת מגילה (י"א ע"ב): אחשוורוש נוסריון אחיו של ראש ונראה לרמז בזה דהנה מדת השפלות חשובה היא לפני הקב"ה עד מאוד שמחמת שפלותו מעיין האדם תמיד במעשיו ומתבונן בהם אם ראויים הם אם לאו. וקיימו של האדם תלוי במידה זו כפי שנאמר בפסוק: והארץ לעולם עומדת (קהלת א, ד). יש לו קיום דהקב"ה עמו כדכתיב אשכון את דכא ושפל רוח וזה מרמז דאחשוורוש נוסריון אחיו של רש, דהקב"ה בבחינת אחיו של זה שמחזיק עצמו כרש.

וכלים מכלים שונים. (א, ז)

לכאורה מדוע לא נענש אחשוורוש על שחילל את כלי בית המקדש כמו שנענש בלשאצר על אותו חטא שיצא פס יד וכתבה על הכותל... ויש לומר דהי גופה שהשתכר בכלים האלה ועי"ז נהרגה ושתי זהו העונש שלו. וזהו מרומז בפסוק וכלים מכלים שונים מדוע שונים כלים אלה שלא נענש אליהם אחשוורוש מהכלים אצל בלשאצר שנענש אליהם. אלא: ויין מלכות רב כלומר שהיין מלכות שהשתכר ועי"ז כך נהרגה ושתי עונש זה רב כיד המלך כמו היד שיצאה אצל בלשאצר.

כי כן יסד המלך וגו' לעשות כרצון איש ואיש וגו' (ח, ח)

כידוע הוא שהקב"ה ברא את העולם באופן שיש לכל אחד ואחד בחירה, לעשות כרצונו, לטוב או חלילה לרע ומובא בספרים הקדושים, שבכל מקום שמוזכר במגילה, מלך סתם כך, הכוונה הוא למלך מלכי המלכים. ודבר זה מרומז כאן, כי כן יסד המלך היינו: מלכו של עולם, לעשות כרצון איש ואיש, שכל אחד יכול לבחור לעצמו איך להתנהג כרצון מרדכי והמן, היינו, אם להיות צדיק כמרדכי או רשע כהמן חס וחלילה כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

אורחות חיים

"משלוח מנות"

דעת החת"ס, ולא יתנו בעצמו כיון שיש להסתפק אם יוצא יד"ח דכתי' ז'משלוח מנות' (מ"ב סי' תרצ"ה סק"ח), ובדיעבד, אם אין לו שליח יתן בעצמו לחבירו, ויוצא יד"ח (מקור חיים, א"א בוטשאטש).

השולח מנות בליח לא יצא יד"ח, אכן, אם מרבה לשלוח לרעים יכול לשלוח בליח, וביום ישלח מה שמחוייב מדינא [ב' מנות לאדם אחד] (מ"ב סי' תרצ"ה, סק"ב). נשים חייבות במצות 'משלוח מנות' כאנשים, ולכתחילה ישלחו בעצמם ולא יסמכו על מה שהבעל שולח (קיצור שו"ע), ואם רוצות לשלוח ע"י הבעל, יקח ב' מנות ויאמר לה בפירוש שמנות אלו הוא שולח בשבילה, וישלח להודיע למקבל שמנות אלו הם מאשתו, כי לפי הטעם של הרבות ריעות צריך שהשולח ידע שהוא שולח, והמקבל ידע ממי קיבל, כנ"ל (מ"ב סי' תרצ"ו, סק"ה). ובשם הגרש"ז איערבך צ"ל.

בני הבית הגדולים אפילו סמוכים על שולחן בעה"ב חייבים במצות משלוח מנות (ערוה"ש, תרצ"ד ס"ב).

קטנים שהגיעו לחינוך ראוי ליתן להם מנות שיקיימו מצות משלוח מנות כדי לחנכם במצוות (פמ"ג, סידור יעב"ץ), וה"ה שיכול למנות אותם לשליחים למסור מנותיו למקבלים, ויוצא בזה מצות חינוך, וכן ראוי לנהוג (כ"כ בקדושת לוי - קדושה שני' דין מתנת לאביונים).

צריך לשלוח לחבירו שני מנות מדבר מאכל אפי' הם ממין אחד, ובלבד שיהיו שונים בטעמים (ערוה"ש, ס"ד), או מאכל ומשקה (מ"ב סי' תרצ"ה, סק"ב), כדי לקיים מצות משלוח מנות ונח' הפו' בטעמי מצוה זו, ו"א כדי שיהיה לכל אחד מירא"ל צרכי הסעודה בהרחבה, וכדי שלא לבייש את מי שאין לו תיקנו לשלוח אף לעשירים (דעת הזרומת הדשן), ו"א להרבות שלום ורעות, היפך דבריו של המן שאמר 'מפוזר ומפורד בין העמים' (דעת המנות הלוי').

אף שמדינא יוצא יד"ח בב' מנות לאדם אחד מ"מ כל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח (מחבר סי' תרצ"ה, ס"ד).

אין יוצאים יד"ח משלוח מנות בכזית מאכל ורביעית משקה, אלא צריך לשלוח מנה יפה לפי הדרך באותו מקום ובאותו זמן, דכתיב 'מנות' שמשמעותם דבר חשוב (ערוה"ש סי' תרצ"ה, ס"ו).

ב' המנות שמחוייב ליתן מדינא אין ליתן מכספי מעשר, ומה שמוסיף על החיוב יכול ליתן מכספי מעשר (באה"ט, סי' תרצ"ד), וכבר נתבאר לעיל שעדיף להרבות במתנות לאביונים מלהרבות במשלוח מנות, ובפרט אם נותנם מכספי מעשר.

לכתחילה ראוי לשלוח המנות ע"י שליח אפי' אם הוא קטן שאינו בר שליחות (כ"ה

הילולא דצדיקא

הרה"ק רשכבה"ג הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע כ"א אדר תקמ"ז

ופתח ואמר אני איש פשוט, משרת פשוט הייתי הרבה שנים בליזענסק, בבית ובחצר הרבי, מופתים נשמעו מבוקר ועד ערב, ושכחתי הכל מחולשת הזקנה, וזאת שאני זוכר, שבכל יום השישי כשהרבי בא ממקוה, פשט ידיו וגילה זרועותיו, והניחם על העצים והאש והגחלים שעל הכירה, וכולם ראו וכן תמחו איך שלהב האש והגחלים נתפזרו מאליהם ימין ושמאל, ולא נכוו ידיו וזרועות של הרבי, והרים הרבי קול רם בבכי ואנחה ואמר: "מיילעך מיילעך ראה והביט איזה ר-ש-ע אתה, שאפילו הלהב אש והגחלים בורחים ממך ולא רוצים לשרפך". וכה עמד הרבי על יד הכירה וצעק, עד שקולו נשמע בכל הבתים והחצר, ונפל אימה ופחד גדול על כל אנשי הבית והחצר, ואפילו המשרתים והמשרתות ביקשו מחילה זה מן זה, ממש כערב יום הכיפורים, כולם פחדו ובכו ואיבריהם דא לדא נקשן עד הדלקת נרות של שב"ק, ומשהדליקו נרות של שבת נפל שמחה רבה על כל אחד ואחד, וכולנו טעמנו שמחת שבת בשמחה גדולה מאוד נעלה.

וידוע **מכ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע** שכל יהודי שמשדל לעשות תשובה יש לו סיוע מקדושת הרבי ר' אלימלך זי"ע.

ובאמת מצינו הרבה צדיקים זי"ע שעסקו בהספר הקדוש נועם אלימלך בערב שבת קודש אחר חצות, ואחד הסיבות לזה הוא שהרבי ר' אלימלך זי"ע האיר הארת תשובה נפלאה בערב שבת קודש אחר חצות לשעה ולדורות, וע"י הלימוד בדבריו הקדושים באותה שעה אפשר לזכות להארת התשובה הנפלאה של הרבי ר' אלימלך. **הרה"ק רבי משה מקאזניץ בעל באר משה זי"ע** אמר: בטוח אני בהספר נועם אלימלך אשר אבי הק' זי"ע אמר שאינו יכול ליכנס לקדושת שבת טרם יביט

בנו של רבו הר"א זי"ע אליו, וקרא ואמר לו, בוא עמי ואראך דבר נפלא. ולקחו והוליכו אל חדר המבשלות קי"ן בלע"ז, והראה לו שם, איך ששתי משרתות יהודית בכות. ושאל הגה"ק מהר"ש, מה אתה מראה לי, מרה שחורה. אמר לו, תמתין קצת ותשמע. והנה הוא שומע, איך שמשרתת האחת אומרת לחברתה מתוך בכי, אחותי יקרה, נא תמחלי לי מכל השבוע, אולי עשיתי לך איזה עוולה, ביודעים או בלא יודעים, אנא תסלחי ותמחלי לי על הכל, למען תוכל לשרות עלינו קדושת השבת, הבאה עלינו לטובה.

ככה התחננה אחת אל חברתה, והרה"ק רבי אלעזר זי"ע העיר על זה ואמר: "ראה עד כמה פשטה קדושת השבת של רבינו, עד שהגיעה ושרתה גם על המשרתת הפשוטה הזאת, המה ראו כן תמהו". (בית אברהם - פרשת יגש, בד"ה יום קדוש)

תיאור נורא על הרגשת מעין ערב יום הכיפורים בביתו של רבינו זי"ע בערב שבת, סיפר הרה"ק מבראנוב צ"ל, שפעם אחת היה בדזיקוב אצל דודו הרה"ק בעל אמרי נועם צ"ל, ונסע עם דודו על ברית מילה שהוזמנו באיזה עיר הסמוך לדזיקוב, ונודע להם כי בכפר הסמוך יש איש זקן שהיה משרת בחצר ובית הרבי ר' אלימלך זי"ע בליזענסק, ונסע דודו עמו לאותו כפר לראות המשרת הזקן הלו, ובבואם שם מצאו לאותו זקן שוכב על מיטתו ואינו יכול לירד מהמטה, והוא חולה באפיסת הכוחות, וחושיו כבדים עליו מאוד, ושאל לו דודו וצוק"ל האם זוכר את הרבי אלימלך, ושיספר לו איזו ענינים מה שראה וזכור מליזענסק.

כששמע הזקן שאלתו, נפל עליו חרדה גדולה, וישב על המטה ועיניו זלגו דמעות,

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע [דער רבי פון אלע רעביס] כפי שהתבטא **כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע** נולד בשנת תע"ז לאביו הרה"ק רבי אליעזר ליפמאן זי"ע,

הפתחא זוטא זי"ע מביא גילוי מן השמים - שהחסד לאברהם זי"ע זקינו של החיד"א זי"ע שמע במתיבתא דרקיעא שיש צדיק גדול ששמו הרבי ר' אלימלך זי"ע שיש לו כח גדול מאד בשמים, ובירר במתיבתא דרקיעא למה גדול כוחו בשמים כל כך. והשיבוהו שהסיבה הוא מחמת שבערב שבת קודש מעורר יהודים לתשובה כהכנה לשבת קודש, אשר בעבור זאת גדלה כוחו כ"כ בשמים, וידוע מעוד ספרים הקדושים מגודל ההתעוררות של תשובה שהיה הרבי ר' אלימלך מעורר ליהודים בערב שבת קודש כהכנה לשבת קודש,

תוקף פחד ויראת ה' שלהטה סביבו של רבינו זי"ע, באה לידי ביטוי בכל פניא דמעלי שבתא, עת התקרב ובא יום שבת קודש, אשר עליה אמרו (תיקוני זוהר דף טו). "בראשית" אותיות ירא שבת", וכמו שכתב בס' אילנא דחיי (מטעמי יצחק): "שמעתי בבירור, שכל מי שהיה אז בביתו, פלצות ורעדה אחזתו, והוכרחו המשרתים שלו לתקן הכל קודם חצות היום, כי אחר חצות היום אם עשה אחד בבית הקדוש הזה איזה עובדא דחול, נפלו הדברים מידו ונתקלקלו, כל מה שהיה בהם".

על סדר הפחד והאימה גם אצל המשרתות של רבינו זי"ע בכל ערב שבת, סיפר הגה"ק החסיד רבי שמעון אשכנזי זי"ע האבד"ק דאברמיל יצ"ו, מח"ס נחלת שמעון, מתלמידי רבינו ר"ר אלימלך זי"ע: "באחת מנסיעותיו אל רבו הקדוש, והסתופפו בצל קדשו, והיה ביום השישי, מעלי יומא דשבתא לעת ערב, סמוך לכניסת שבת מלכתא, ניגש הרה"ק רבי אלעזר,

בהספר נועם אלימלך וכו'. **הרה"ק הרבי ר' מענדלע מרימנוב ז"ע אומר:** ערב שבת קודש אחר המקוה כשאני לומד ד' פעמים הנועם אלימלך אני מבין קצת.

ממדרגותיו הנעלות של רבינו, מצינו רבות בספרו ובספרי תלמידיו שהעידו מפיו, שהיה לבו נשבר בקרבו כאבן שאין לה הופכין, וככל שעלה מעלות רמות השפיל עצמו בקרבו, וראה את עצמו כאין וכאפס, כעפר ואפר ממש, והרבה פחות מן הגרוע שבישראל, כפי שהעיד תלמידו הרה"ק המגיד מקאזניץ ז"ע: "כשהייתי אצל כבוד מורי ורבי מו"ה אלימלך ז"ע, שמעתי שהיה אומר, שהוא גרוע יותר מכל אדם, ושאלתי אותו כי בודאי הוא אומר זה בלב שלם, והיאך יוכל להיות זה, והשיב לי למשל, מי שדוקר בדבר עבה אינו יכול להזיק כל כך, ואם דוקר בדבר דק, אזי הדקירה היא חזקה יותר, והולך למרחוק, כך הוא מי שעושה עבירות חמורות חלילה אינו מזיק לו כל כך, כמו שמזיק לצדיק העבירה הקלה ביותר". (אבות ישראל)

עד כמה גדלה שפלותו של רבינו ז"ע בעיני עצמו, פוק חזי מה שכתב הרה"ק מקאמארנא ז"ע (זקן ביתו): "שמעתי בשם רבינו אלימלך אלקי קודש קדשים זלה"ה, שפעם אחת אחר תפילת השחר, אמר לתלמידיו הקדושים: "היום התפללתי בדביקות גדולה, בלי שום מחשבה זרה, והלכתי מעולם ועד עולם, ואדם הרשע הבליעל לא עיכב לי מהלוק מעולם עד עולם, והוא עבור כי הרשע הבליעל חושב מה לי לעכב את אלימלך מלעלות מעולם עד עולם, כי הוא עצמו שלי היא, ותפלתו גם כן שלי הוא, עבור שכל עשיותיו הוא שלא לשמה, מה לי לעכב לו מהלוק בתפלתו, ממדריגה למדריגה". ובשעת אמירתו [זה] היה בוכה בבכיה גדולה. ואמר: "נראה לי מזה [שאני] נאבד משני עולמות, וכל ימיו לא עשה שום רצון הבורא ברוך הוא, שאם היה בורא הקב"ה אבן תחתיו, היה עושה יותר רצון הבורא ברוך הוא ממנו".

סיפר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ע, שאדמו"ר הרה"ק מו"ה אלימלך ז"ע פעם אחת אחז בכנף בגדו ואמר: "איש בן ששים שנה, ועדיין לא עשה אפילו מצוה אחת". (בית יעקב, ליקוטים) כעין זה כתב בספה"ק מאור ושמש (פר' תצא): "ראינו לאדוני מורי ורבי וכו' מורי הרב אלימלך זצוק"ל, כי תיכף בעת שנתעורר משניתו, אז בקול רעש גדול היה מדבר אל לבו, ואומר על נפשו: "אוי לך כי כלה הזמן בשניתך וכו'".

הקאמארנער ז"ע כותב - שהרבי ר' אלימלך ז"ע אמר תמהני על מה שמובא דברים קשים של חבלי משיח ולא ראו שמייך יהיה ויבטל חבלי משיח.

והתולדות אדם ז"ע פרשת עקב מקשה שאין יתכן שהרבי ר' אלימלך ז"ע אמר דברים כאלו, הן ידוע גדול ענוותנותו של הרבי ר' אלימלך, ראה את עצמו כחוטא ופושע שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים, רק מלא חטאים עונות ופשעים, פצע וחבורה ומכה של עבירות, וצריך לשוב על חטאיו, "כמו שאומרים בשמו,

שאמר בדרך ענוה, עבור אלימלך צריכים להבראות גיהנם חדש, כי לא יספיק לו הגיהנם מכבר ח"ו".

ואם כן איך יתכן שאמר על עצמו שביטל חבלי משיח. **והתולדות אדם ז"ע** מבאר שכוונת הרבי ר' אלימלך ז"ע היתה, שאינו מבין מה שהספרים הקדושים מרחיבים על חבלי משיח, ולא ראו שיהיה אדם שפל כמייילך בעולם אשר כדי שיסכים השי"ת להחיות אדם שפל כמותו יצטרך לברוא צינור רחמים גדול כל כך, וכיון שיהיה נשפע שפע רחמים גדול כל כך שוב יתבטלו ממילא הדברים הקשים של חבלי משיח.

ובאמת המאור ושמש ז"ע מביא שהרבי ר' אלימלך ז"ע פעל שכל התשובה שפעלו בדורות הקודמים ע"י תעניות וסיגופים יוכלו לפעול בימינו ע"י אהבת חברים, ואין הענין רק סגולה/זיגוע ענין (סגולי), אלא מהו תכלית התעניות וסיגופים לשבר לב האדם עד שיגיע לתשובה אמיתית, וכמו כן כאשר יש אמת'ע אהבת חברים (אמיתית) וכל אחד רואה רק מעלות חבריו אזי נשבר לבו בקרבו בראותו את חבריו מלאים בכל המעלות והוא מלא בחסרונות וממילא מגיע לתשובה אמיתית, ומתעלה כרצון אבינו שבשמים, [והמאור ושמש ז"ע כתב כמה וכמה פעמים שע"י אהבת חברים והרגשת מעלת החברים והשתדלות ללמוד ממעשיהם יותר ויותר ולהתעלות ע"י, זוכים לתשובה באמת].

סיפר הרה"ק בעל דברי ישראל ז"ע ששמע מאביו ז"ע, שפ"א נסע זקינו הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ע לעיר ראחוב סמוך להווייסיל ובמקרה הלך בהרגב (בלאטע - בויץ) והמשיך לילך בהרגב, אח"כ אמר מימוז מיר זאגן וואס איז דא געווען אין דער בלאטע, ושום א' לא ידע עד שלבסוף בא זקן א' וסיפר כלהלן, שפ"א לפני פסח באו הרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע והרבי ר' זושא ז"ע לעיר הזאת כשהלכו בגלות, והיו לבושים בגדים קרועים ובלועים, והי' שם איש א' שריחם עליהם ונתן להם חלאטלעך חדשים, אחרי זמן קצר חשבו, אנחנו נהי' לבושים בחלאטלעך חדשים הלא זה יכול להביא לידי גיאות לכלכו החלאטאלעך ברגב, והרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר הרגיש זאת ברוח קדשו.

בגודל ענוותנותו היה רבינו ז"ע רואה חובה לנפשו גם בעצם הדבר שבאים אליו ומפצירים בו להרבות בתפלה ותחנונים על ישראל, כפי שמביא הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמארנא זצ"ל בספר בן ביתי (תהלים כג): "שמעתי בשם רבינו מרן רבי אלימלך זלה"ה, שפעם אחת אמר לתלמידיו הקדושים: ידעתם למה נוסעים לאלימלך כמה אלפים ישראל, להושיע אותם מכל צרתם. לפי שאמרו חז"ל (קידושין מ:): עשה מצוה אחת מכריע את כל העולם לכף זכות, ואם עושה עבירה אחת, אז מכריע את כל העולם לכף חובה. זהו הטעם שנוסעים אצלי כמה אלפים ישראל עבור ישועתם, לפי שאלימלך עשה כמה עבירות, והכריע את כל העולם לכף חובה, עבור זה חסר להם, לזה מזונות ולזה בנים, ולזה חיים [ולזה] רפואה, כי

אם הייתי עושה רק מצוות השי"ת בלי שום עבירות, אז הכרעתי לכל ישראל לכף זכות, ולא היה חסר להם שום דבר, אבל עתה על ידי עבירות שעשיתי, היה הכרעה לישראל לכף חובה, לזה חסר להם כל בקשתם הנ"ל, לזה באים אצלי אלו ישראל שחסר להם, ואומרים: אלימלך התפלל להשי"ת שיהיה אצלינו ישועות אלו, כי אתה מחויב בדבר לעשות תשובה, כי אם היית צדיק גמור, לא היה חסר לנו שום דבר, ולפי שהכרעת אותנו לכף חוב על ידי עבירות שלך, לזה באנו אצלך להחזיר לנו מה שנחסר לנו, ע"כ, ודברי פי חכם חן".

אך מצינו, כי כפי מדת ענותנותו של רבינו שאינו ראוי לכלום, התחזק עצמו ותלה עיניו ברחמי ה' שיזכה גם הוא לחלק בעולם הבא, כפי ש"סיפר הרב הצדיק הקדוש איש אלקים מאפטא ז"ע, פעם אחת נתאכסן אצלי הרב רבי אלימלך ז"ע נבג"מ, ויחדתי לו בית בפני עצמו. פעם אחת נכנסתי אצלו ומצאתיו שיושב ומחשב חשבונות לעצמו, אם הוא ראוי לעולם הבא, ודיבר עם עצמו, "נפשי נפשי איך ראוי לעולם הבא", וחישב כל דופי שיש בו, ושוב ניחם את עצמו ואמר הלא אפילו אם איך ראוי, מכל מקום הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ינחילך חלק לעולם הבא, כי הלא אמרן ז"ל (סוטה יז): קוב"ה קיים כל התורה וכו', ניחם אבלים ועשה שושבניות וגומלי צדקה וכו', והנה בעוה"ב שאין בו לא אכילה ושתייה וכו' מה צדקה שייך שם, אלא יעשה צדקה עם שאינם ראויים לעוה"ב, ליתן להם בתורת צדקה, ע"כ".

סיפר הגה"ק המהרש"ם מכרזעאן זצוק"ל במכתב הסכמתו לספר מנורת זהב [והוא ילקוט דברות קודש מהרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע ש"ל ע"י הגאון הצדיק רבי נתן נטע הכהן אבדק"ק קאלביעל זצוק"ל]: "...ואשר ביקש לכתוב לו איזה סיפור, הנה אם אמרתי אספיה כמו את אשר שמעה אזני תקצר היריעה מהכיל, וגם בלי ספק כבר נשמע בין החיים, ובכ"ז לא אמנע מלכתוב לו מה ששמעתי זה כמה שנים מהרב הצדיק אחד מהדור שלפנינו שסיפר כי בימי הצדיקים הקדושים וכו' הרבי ר' אלימלך והרבי ר' זושא ז"ע נחלה איזה רב גדול מנכדי הגה"ק המפורסם ר' שמחה הכהן רפאפארט (אביו של הגה"ק רח"כ אבד"ק לבוב זצ"ל) בהיותו אצל אביו הרה"ג זצ"ל בימי עלומיו והגיע לסכנת נפשות והרופאים נתיאשו מלרפאותו, ואמו הרבנית הפצירה בבעלה אביו הנ"ל להרשות לה ליסע לליז'ענסק, ואם כי היה מכת המתנגדים נגד תלמידי הבעש"ט הק' ז"ע בכ"ז נעתר לה, ובבואה לפני הרה"ק ונתנה לו הפתקא עם שמו ושם אמו השיב לה שבאם תבטיחהו שאם ישוב לאיתנו יבא אליו על שבת קודש יבטיח לה שיתרפא, והבטיחתו, ואז א"ל ליסע לביתה ובודאי יתרפא, וזה האות כי בבואה הביתה תמצא שם אסיפת ג' רופאים היותר גדולים וכולם יאמרו נואש וכי אבדה כל תקוה וילכו לביתם, ואז יחזור א' מהם וישוב לבית החולה ויכתוב ריצעפט ומזה יתרפא בנה, אבל הרופא בלכתו לביתו ימות פתאום, וכן היה כאשר אמר רבינו הקדוש זצוק"ל"ה, ואחר

שנתרפא נסעה אמו עמו לליזענסק לקיים מוצא שפתיה ושבתו שם שבת קודש, ואז אמר הרה"ק ר"א להרה"ג זצ"ל כי בימי ילדותו שקד על ספרי מחקר והכניסו טינא בלבו באמונת הש"י ותורתו וזה גרם לו המחלה והגם שנתרפא מחליו בכ"ז שורש מחלתו לא נתרפאה וההכרח שיסע משם לאניפאלי לאחיו הרה"ק הרבי ר' זוסיא ושם ישיג שלימותו.

ונסע משם לאניפאלי, וביום ו' קודם אור היום בא לשם ונכנס לבית אכסניא ועמד שם זקן א' ונתן לו שלום וקרא אותו בשמו, ונתפלא הרה"ג הנ"ל ושאל להזקן מי הוא, והשיב אני שמי זוסיא אחיו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק בוא עמי למקוה, ויחדר - והלך עמו וטבלו יחד ומיד סרו מעליו כל ההרהורים וספיקות שהיו בלבו, וא"ל הנה עתה נתרפא כל מחלתך ושב ורפא לו, עכ"ל הגה"ק המהרש"ם מברזעאן זצוק"ל.

הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע אמר: מי שרוצה שיהיה לו יראת שמים באמת, ילך על ציון של קבר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ויתפלל שם, ויעשו דבריו פירות.

הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע אמר פעם לאביו הרה"ק מראפשיץ זי"ע שראה בחלום את רבינו רבי אלימלך זי"ע, אמר לו אביו כי לא יכול להיות זאת, שאל הרבי ר' אליעזר לאביו למה לא יכול להיות? אמר לו אביו כי לראות את הרבי ר' אלימלך צריכים להיות בעל מדרגה, שאל שוב את אביו, נו וואס בין איך אשניידער [מה אני חייט], אמר לו אביו לא, אבל לראות את הרבי ר' אלימלך, דארף מען זיין גאר גאר גרויס [צריכים להיות גדול מאוד], ושאל את בנו מה עשה איזה דבר טוב שזכה עי"ז לראות את הר"א אמר לו בנו שנתן את הטיליפ שלו לרבי נפתלי ליזענסקער זי"ע נכד הר"א, כששמע זאת אביו אמר, אם כן כבר יכול להיות, אז מען איז מהנה דער רעבין ר' אלימלך'ס אקינד [אם מהנים בנו של הר"א] יכולים לזכות לראות את הרבי ר' אלימלך זי"ע.

ידוע שהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע נזדכך בסוף ימיו עלי אדמות בקדושה של מעלה, עד כדי כך שמי שהיה בידו נדנדוד של חטא לא היה יכול לעמוד בקרבתו. וכמש"כ בספ"ק תפארת שלמה ריש פ' וילך וז"ל כי ידוע מאדמו"ר הרב איש אלוקים מו"ה אלימלך זי"ע שלעת זקנתו היה קדושתו גדולה מאוד שלא היה באפשרי לדבר עם המסתופפים בצילו, ואורייתא הוא דקא מרתחא ליה עכ"ל.

מובא בשפת אמת בערזאן פ' בשלח זכר רב טובך יביעו (תהלים קמה, ז) איתא בשם מרן רשכבה"ג הקדוש מו"ה ר' אלימלך מליזענסק זי"ע שעל ידי שמספרים בטובות ובנפלאות שעשה השי"ת כבר, על ידי זה נמשך וניתוסף נפלאות וטובות יותר גדולים, כמו ממעין הנובע, דהמקור הוא רק חור קטן וצר, וכששואבין ממנו בתדירות מתרחב ונמשך ונובע יותר בכל פעם כנודע. וזהו זכר רב טובך יביעו, על ידי שזוכרין רב טוב שכבר עשה השי"ת על ידי זה - יביעו, מרחיבין בכל פעם

יותר את מעינות הישועה לנבוע בהמשכה ורבייה עלינו. ע"כ דבריו הקדושים בתוס' ביאור. **מובא בעבודת ישראל**, תרומה ואהי להם למקדש מעט (יחזקאל יא, טז) שמעתי ממורי ורבי: רצ"ל שהשי"ת אמר שיהיה להם למקדש, אך באופן שימעטו את עצמם. וכן איתא בנועם אלימלך פ' חיי שרה דעיקר השורש לאדם שיהי' בהכנעה גדולה ושפל בעיני עצמו ובמה נחשב ואז יכול לפעול במעשיו כמו בזמן המקדש.

מובא בתשואות חן, ליקוטים שמעתי מפי הקדוש המנוח הרב מוהר"ז מאניפאלי זי"ע, שפעם אחד היה מתווכח עם אחיו המפורסם מור"ר ר' אלימלך זי"ע, שאחד מהם אמר שהעיקר הוא שיהיה האדם מקודם שפל רוח לתכליתו, עד שמגודל השפלות יבא אחר כך להבין גדולת הבורא ברוך הוא. ואחד מהם אמר בהיפוך שישתכל מקודם בגדולת הבורא ברוך הוא, ומצד זה יבא אחר כך להכרת שפלות עצמו על נכון, ושאלו את הרב המגיד מורינו הרב דובער זי"ע שיכריע ביניהם עם מי האמת, וצדקו יחדיו דברי שניהם בעיניו, ואמר: שאלו ואלו דברי אלהים חיים הם, אך מדרגה זו שחושב מקודם שפלות עצמו היא מדרגה הגדולה מחברתה ע"כ. ובס' **בני שלשים קאסנא** ר"פ בראשית כתב שהרבי ר' אלימלך זי"ע הוא שאמר שהעיקר שפלות והרבי ר' זושא זי"ע אמר שהעיקר גדלות הבורא **מובא בנתיב מצותיך** מו"ח הרה"ק רבי אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע שמע מפיו של רבינו אלימלך זי"ע: ינחו מלחלוק עלי שתי שנים ואביא משיח וגאולה שלמה. ואמר: חידוש נפלא הוא לי על התנאים שצפו ברוח קדשם ועד סוף כל הדורות, וכתבו כל כך גזירות רעות ויסורים שיהיו קודם ביאת משיח, ולא ראו שאלימלך יהיה בעולם וכל אלו הרעות והגזירות כבר המתיק אותם וביטל אותם אלימלך. כל זה שמע מו"ח זצ"ל מפיו הקדוש.

מובא במלבוש לשבת ויו"ט, פ' עקב שמעתי מכ"ק אא"ז מו"ר הרי"א מזידיטשוב זי"ע, שאמר בשם הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע בזה הלשון: הגם אשר נאמרו כמה פסוקים אשר קודם ביאת משיח יהיה מלחמות גדולות גוג ומגוג, אמנם הוא הפעיל בתפלתו שלא יהיה עוד מלחמות, רק המוכר קמח יעמוד בהמדה וימכור הקמח, והמוכר סחורה על מלבוש יעמוד עם האמה וימדוד הסחורה ופתאום יבא אליהו ויבשר ויאמר משיח בא.

מובא בתפארת שלמה (פר' פנחס ד"ה יפקוד). וז"ל ההקדמה לנועם אלימלך - אותה כתב בנו הרה"ק רבי אלעזר זי"ע: "... למען כבוד שמך הגדול תעשה ותקיים נא כל הברכות, אשר תמיד על פה כבוד אדוני אבי מו' הורגלו להיות מברך ישראל, ולמסור נפשו עליהם בכל עת, ולבטל מהם גזירות רעות בתפלתו הנאמנה במסירות נפשו: "...הצדיקים האמיתיים, שהם כל ימיהם במסירות נפש על כבודו של מקום ועל כבודו של בני ישראל, שיהיה שלום ביניהם לבין אביהם שבשמים, והם מניצוץ של משה רבינו ע"ה, כי כלתה נפשם לה' וכו', כמו שנשמע מאת הרב הקדוש

האלקי מוה' אלימלך וזולתו - כמו שנדפס בהקדמה בינועם אלימלך - ואיש כזה הוא נאה ויאה להיות מנהיג הדור צדיק יסוד עולם".

מובא שם (רמזי פורים, ענו"ש) תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי (אסתר ז, ג). "כבר בארנו בענין התפלה שצריך כל אחד ואחד לבקש על טובת חבירו ולהיות במסירות נפש עבורו, על דרך שאמר משה רבינו ע"ה (בפרשתנו לב, לב) 'ואם אין מחני נא' כו', וכן דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט, קט): 'נפשי בכפי תמיד'. וכן דרך כל הצדיקים האמיתיים, כמ"ש במעלת הרב הקדוש בעהמ"ח ספר 'נועם אלימלך' זלה"ה. וזהו שנאמר: 'תנתן לי' בחינה זאת להיות במדריגה זו להיות 'נפשי בשאלתי' במסירות נפש עבור 'עמי בבקשתי'...". **מובא במאור ושמש** (ריש פר' בלק) "... שעיקר הכל הוא התחברות ישראל, שיהיה אהבה ואחוה וריעות ביניהם, והדבר הזה פועל ישועות גדולות ומסלק כל המקטריגים, כדכתיב (הושע ד, יז): 'חבור עצבים אפרים הנח לו (עי' תנחומא פר' צו סי' ז). וכן שמעתי מפי אדמו"ר בוצינא קדישא מו"ה אלימלך זצוק"ל, כששאל אותו ביחוד הצדיק המפורסם בוצינא קדישא אחיו מו"ה משולם זושא זללה"ה, הייתי אז אצלם כששאל אותו בזה"ל: אחי, למוד לי זה, שאתה הוא פועל נסים ונפלאות ומעשים נוראים, שאוכל גם כן לפעול כך. כלל הדברים בקיצור שהשיב לו אדמו"ר, שהוא על ידי התחברות הצדיקים ואהבה וחובה וריעות ביניהם, על ידי כן נפעלים ונעשים כל הנסים וכל הפעולות והמעשים נוראים, והודה הצדיק הנ"ל לדבריו, ואמר בוודאי כי זה עיקר הכל..." **כתיב: "רצון יראיו יעשה** ואת שועתם ישמע ויושיעם", וצריך להבין שמתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים, וגם מה הוא כפל הלשון? אלא - באמת הצדיק אינו מתאוה לשום דבר ברצונו, כי הוא במדרגה גבוהה וקדושה שאין לו תאוה לשום דבר.

וזה שלפעמים יש לו רצון לאיזה דבר, למזון או למלבוש או לכסף וזהו ההדומה להם, זה הכל לצרכי העולם, שהעולם צריכים לכל זה תמיד, ומתאווים להם ומתפללים עליהם, רק שאין נענים בתפלתם, מפני שאין כח בתפלתם לעלות למעלה. וכשהצדיק צריך גם כן לאותו דבר ומתפלל עבורו, תפלתו הזכה עולה בלי שום פגע, ואז נאחזין כל תפלות ישראל באותה התפלה, ונענין בזכותו. וזו היא פירוש "רצון יראיו יעשה" פירוש - השם יתברך ברוך הוא, עושה רצון להצדיק לאיזה דבר ויתאוה לזה, כדי "ואת שועתם ישמע ויושיעם", שישמע תפלת הציבור ויושיעם (ליקוטי שושנה ד"ה רצון).

ביומא דהילולא הראשונה של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, ישבו החבראי הקדושהודנו אם יש ענין ללמוד משניות לעילוי נשמתו הטהורה, שבודאי אינה צריכה לדידהו, ואמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע דמ"מ ראוי ללמוד, והזכיר משל המובא במדרש שהדגים בים בעת שיורדין גשמים הם מגביהין את ראשם לקבל טיפות מי הגשמים בפייהם, ואף שהם נמצאים תמיד בתוך נשמות הצדיקים, אף שנמצאים

"בה'יומא דהילולא' של הרבי ר' אלימלך זי"ע, עומד הרבי ר' אלימלך על קברו, ומברך בשתי ידיים את הבאים להתפלל על קברו.
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן מקורות: "פרס צדיקים"

במתיבתא דרקיע ועוסקים שם בתורה בדוגא גבוהה ורמה, מ"מ תורה הנלמדת בעוה"ז ע"י אדם המלוכש בגוף, זה אין להם שם, ולכן חשוב הדבר בעיניהם ונשמותיהם ששות ושמות בזה. אמר ה"תפארת שלמה" זי"ע

מזלא טבא וגדיא יאה לחתנינו היקר הרה"ח ר' אהרן דמן שליט"א ולאביו החשוב הרה"ג ר' אברהם ישעי' דמן שליט"א
לרגל ארוסי בנו-נכדינו הבה"ח המופלג בתו"ש יצחק זאב נ"י עב"ג הכלה החשובה תח" בת הרב החסיד ר' אהרן הכהן לעבל שליט"א ולסבים החשובים העסקן הדגול המפו' הרב החסיד ר' מרדכי וובר שליט"א והרה"צ ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א אב"ד נאסויד והרה"ג ר' מרדכי יצחק רייזמן שליט"א יה"ר שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרונו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורישט"א המברכים באה"ר ההורים משפחת רובינשטיין

מזלא טבא וגדיא יאה
 להרה"ח ר' שלום אליעזר ליפא שארף שליט"א
 ולאביו החשוב הגה"ח ר' משה דוד שארף שליט"א
 לרגל נשואי בתו-נכדתו הכלה החשובה תח" עב"ג הבה"ח המופלג בתו"ש יוסף משה נ"י בן הרה"ח ר' יצחק טכובר שליט"א ולחתנו החשוב הרב החסיד ר' יונתן פורגס שליט"א יה"ר שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרונו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורישט"א החתונה תקיים אי"ה ביום שני פרשת ויקהל אור לי"ה אדר תשפ"ה באולמי "האצולה" רח' התקשורת 6 אשדוד

מזלא טבא וגדיא יאה לחתנינו וגיסינו היקר העסקן הדגול הרה"ח ר' שמואל שלמה וונגר שליט"א ולאביו החשוב הרב החסיד ר' חיים דוד וונגר שליט"א לרגל נשואי בנו-נכדינו הבה"ח המופלג בתו"ש ארי' יהודה נ"י עב"ג הכלה החשובה תח" בת הרה"ח ר' ישראל משה פריד שליט"א ולאביו החשוב הרב החסיד ר' שמואל אביגדור פריד שליט"א יה"ר שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרונו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורישט"א המברכים באה"ר ההורים והגיסים למשפחת שטראוס החתונה תקיים אי"ה ביום שני פרשת ויקהל אור לי"ה אדר תשפ"ה באולם "נחלת יהודה" רח' דובר שלום 6 קרית בעלזא ירושלים

"סגולה גדולה לכל הישועות" כי אם החרש תחרישוך בעת הזאת, כלומר בשעת התפלה קריאת התורה ובין גברא לגברא ריוח והצלחה יהיה לכם בכל הענינים והחכם עיניו בראשו.

לכ' יומא דהילולא של הרה"ק רשכבה"ג
 הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע זכות רביה"ק זי"ע ימליץ טוב בעדינו וישפיע לנו ולכל ישראל ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו. הונצח ע"י הרה"ח ר' משה גרינפעלד שליט"א אנטוורפן

לכ' יומא דהילולא של הרה"ק רשכבה"ג
 הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע זכות רביה"ק זי"ע ימליץ טוב בעדינו וישפיע לנו ולכל ישראל ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו. הונצח ע"י הרה"ח ר' ישראל לוי שליט"א

לעילוי נשמת הרב החסיד ר' שמחה בונם אויש ז"ל
 בן הרב החסיד ר' מנחם הלל ז"ל נלב"ע ט"ז אדר ב' תשס"ה הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחי

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת יוטא לערנער ע"ה
 בת הרה"צ ר' אלימלך הי"ד זצ"ל נפטרה כ"א אדר תשע"ב הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחי

לעילוי נשמת הרב החסיד ר' שמואל אפרים זלמן הלוי הופמן ז"ל בן הרב החסיד ר' אבא חייא ז"ל
 שזכה לשמש בקודש את כ"ק מרן מהר"א זי"ע נלב"ע כ' אדר תשע"ז ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת פראדיל ע"ה בת הרה"ח ר' יואב נפטרה י"ז אדר א' תשפ"ב הונצחו ע"י בנם הרב החסיד ר' אבא חייא שליט"א

"התחזקות יומית" דברי חזקן והדרכה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א במערכת "אוצרות בעלזא" שמעו ותחי נפשכם בארה"ק 02-3011614 בארה"ב 1771-313-1605

<p>לעילוי נשמות הרה"ג ר' יצחק דוד פיינענמאן ז"ל בן הרה"ח ר' חיים יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת רחל נ"ה בת הרה"ח ר' שלמה ז"ל</p>	<p>לעילוי נשמות האשה החשובה מרת גיטל עלקא ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל נפטרה ב' אייר תשע"ח תנצב"ה הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחי</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' צבי אליהו שטראוס ז"ל בן הרה"ח ר' ליפא י"ט ז"ל נלב"ע י"ח טבת תשע"ד תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' ישראל חיים ז"ל בן הרה"ח ר' דוד רובינשטיין ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת צפורה מרים ע"ה בת הרה"ח ר' מנחם הלל ז"ל תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' דוד יוסף אונגר ז"ל בן הרה"ח ר' אברהם יהודה ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת רבקה ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל תנצב"ה</p>
<p>לעילוי נשמות הרב החסיד המפו' ר' פריץ שטראסבורג ז"ל בן הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת יתוד"ית ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל הונצח ע"י בנו הרב הנכבד הרה"ח ר' יוסף שטראסבורג שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמות העסקן המפו' הרב החסיד ר' יואל בן ציון פרוש ז"ל בן הרב החסיד ר' צבי ז"ל נלב"ע ט' אדר תש"פ הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחי תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' יחיאל אויש ז"ל בן הרה"ח ר' נחמן זאב צנז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשע"ג הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' אהרן אליהו וועטשטיין שליט"א דומ"ץ דקהילתנו חק בגעת זאב</p>	<p>לעילוי נשמות הרב החסיד המפו' ר' יצחק ווייס ז"ל נלב"ע ל' מרחשון תשפ"ג הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחי</p>	<p>לעילוי נשמות הרב החסיד המפו' ר' מנחם חיים ז"ל בן הרה"ח ר' משה ז"ל נלב"ע ל' מרחשון תשפ"ג הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחי</p>
<p>לעילוי נשמות הרה"ג ר' אברהם אליהו איינהורן ז"ל בן הרה"ח ר' יוסף הכהן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת נחמה ע"ה בת הרה"ח ר' אליהו ז"ל הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחי</p>	<p>לעילוי נשמות האשה החשובה מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה בת הגה"ח ר' שמחה בונם ביום ז"ל הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחי תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' מנחם מנדל ז"ל בן הרה"ח ר' יצחק וועטשטיין ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשע"ג הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' אהרן אליהו וועטשטיין שליט"א דומ"ץ דקהילתנו חק בגעת זאב</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ג ר' יהודה זיגלמן ז"ל בן הרה"ח ר' אברהם מרת ברכה ע"ה וזוגתו האשה החשובה מרת אסתר ע"ה בת הרה"ח ר' משה יהודה ז"ל הונצחו ע"י בנם הרה"ח ר' ישראל זיגלמן שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמות האשה החשובה מרת ברכה ע"ה בת הרב החסיד ר' דוד מנשה זינגער ז"ל אשת שיהלמ"א הרב החסיד המפו' ר' משה בליאזין שליט"א הונצחה ע"י בית החתונה החשובה שיחי</p>
<p>לעילוי נשמות הרה"ח המפו' ר' מנחם אליעזר אסטרייכער ז"ל בן הרה"ח ר' יצחק שמעון ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל</p>	<p>לעילוי נשמות האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת הגה"ח ר' ישראל ז"ל נלב"ע ביום ש"ק ו' שבט תשפ"ב תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' ישכר דוב יעקובוביץ ז"ל בהת"צ אב"ד וואדקעס רבי שמעון יחזקאל זוקיל ולע"נ הרה"ח ר' אליעזר צבי ז"ל בן הרה"ח ר' נתן בנימין ז"ל ולע"נ האשה החשובה מרת הענדל ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף מאיר ז"ל</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' פנחס מאיר אנאפריד ז"ל בן הרב החסיד ר' אליעזר דוד ז"ל נלב"ע י"ד כסלו תשע"ד הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחי</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' ישכר דוב יעקובוביץ ז"ל בהת"צ אב"ד וואדקעס רבי שמעון יחזקאל זוקיל ולע"נ הרה"ח ר' אליעזר צבי ז"ל בן הרה"ח ר' נתן בנימין ז"ל ולע"נ האשה החשובה מרת הענדל ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף מאיר ז"ל</p>